

● **CILVĒKU,
KURI DZĪVO AR HIV,
STIGMAS INDEKSS 2.0**

LATVIJA

●
RĪGA, 2019

Pētījums "Cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, stigmas indekss 2.0"
un tā ziņojums Latvijā tapis ar *GlaxoSmithKline Latvia SIA* atbalstu.

Ziņojuma autori sirsnīgi pateicas ikvienam pētījuma dalībniekam par uzticēšanos un veltīto laiku. Tāpat autori izsaka lielu pateicību Rīgas Stradiņa universitātes ginekoloģei rezidentei **Annai Šibalovai** par aptaujas anketas tulkošanu latviešu valodā, Biedrības AGIHAS ekspertam **Sergejam Akuličam** par anketas tulkošanu krievu valodā, Biedrības AGIHAS aktīvistam **Jānim Robežniekam** par anketu ievadišanu un datu elektronizēšanu, Mg.sc.soc., Biedrības AGIHAS komunikācijas konsultantei **Gunai Zvirbulei** par ziņojuma valodas un maketa korektūru un māksliniekam-datorgrafiķim **Ģirtam Semēvicam** par ziņojuma maketēšanu.

THE PEOPLE
LIVING
WITH HIV
STIGMA
INDEX

ICWGlobal

International Community of
Women Living With HIV/AIDS

Ķīvīte-Urtāne A., Hovs Dž., Juksejs A., Veīķenieks A. (2019). Cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, stigmas indekss 2.0, Latvija. Rīga: Biedrība AGIHAS

© Anda Ķīvīte-Urtāne, Džulians Hovs, Sergejs Akuličs, Aldis Juksejs, Andris Veīķenieks, 2019

© Biedrība AGIHAS, 2019

© Apvienoto Nāciju Organizācijas Programma cīņai ar HIV/AIDS; Globālais Cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, tīkls; Starptautiskā Sieviešu, kuras dzīvo ar HIV, kopiena, 2019

TĀ IZPAUŽAS STIGMA...

Runāt par HIV statusu un to atklāt man liedz bailes par bērna nākotni, apkārtējo attieksmi bērnu dārzā, skolā, uzzinot, ka mātei ir HIV. Bailes, vai bērns netiks izstumts no sabiedrības.

Kopš HIV saslimšanas sāku ļoti baidīties, tai skaitā, no veselības aprūpes darbiniekiem. Es ļoti baidos atklāt savu HIV statusu, kaut gan tieši mediķiem tas dažreiz jāatklāj. Kopumā mans dvēseles līdzsvars ir stipri iedragāts.

Es slēpju savu statusu no darba devējiem un kolēģiem. Slēpju to arī no savas meitas mācību iestādes darbiniekiem un citu bērnu vecākiem, jo zinu – noteikti būs nepatikšanas, un tas man būs ļoti sāpīgi.

Kad ar draugu nolēmām dibināt attiecības, uzzināju, ka esmu HIV+. Uzticēju šo ziņu draugam, bet viņš šo faktu atklāja visiem radniekiem, paziņojot, ka esmu viņu aplipinājusi, viņš esot cietušais. Mūsu attiecības izjuka, bet viņa radi vēl pusgadu mani zākāja - gan telefoniski, gan satiekot. Tas viss mani stipri satrieca - HIV statuss, šķiršanās, ģimenes nesaskaņas... Viss, protams, norimst, bet sāpes paliek...

Pats briesmīgākais, ka visi tuvinieki no manis novērsās - aizbrauca uz citu valsti un nedod par sevi nekādas ziņas. Esmu pilnīgi viens šai pasaulē, un man ir vientuļi.

Mana māte man neļauj tikt ar maniem bērniem, jo domā, ka es viņus varu inficēt. Arī pat ir pārstājusi ar mani sazināties. Man tas ļoti sāp.

Medicīniskais personāls pret mani izturējās kā pret otrās, zemākās šķiras cilvēku... Aprunāja, kļiedza uz mani, ka neesmu brīdinājis par HIV pozitīvo statusu.

ABREVIATŪRU SARAKSTS

HAART	augsti aktīva antiretrovirālā terapija
HIV	cilvēka imūndeficīta vīruss
n	personu skaits
PKIN	personas, kuras injicē narkotikas
PLWH	cilvēki, kuri dzīvo ar HIV
PVO	Pasaules Veselības organizācija
SD	standartnovirze
SDS	sieviete, kurai ir dzimumattiecības ar sievieti
STI	seksuāli transmisīvās infekcijas
VDV	vīrietis, kuram ir dzimumattiecības ar vīrieti

KOPSAVILKUMS

Pētījums "Cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, stigmatas indekss 2.0" ir starptautiska iniciatīva, kuru, savstarpēji sadarbojoties, ir izveidojušas trīs organizācijas - Apvienoto Nāciju Organizācijas Programma cīņai ar HIV/AIDS (*UNAIDS*), Globālais Cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, tīkls (*GNP+*) un Starptautiskā Sieviešu, kuras dzīvo ar HIV, kopiena (*ICW Global*). Šķērsriezuma pētījuma lauka darbu - anketēšanu ar tiešās intervijas metodi - veica pašas personas, kuras dzīvo ar HIV (PLWH). Pētījuma mērķis gan starptautiski, gan Latvijā ir noskaidrot cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, populācijā pieredzēto stigmatizāciju un diskrimināciju un ar tām saistītos aspektus.

Kopumā pētījumā piedalījās 409 respondenti, par derīgām tālākai datu analīzei atzītas 380 personu, kuras dzīvo ar HIV, atbildes.

28,7% respondentu ir sievietes, 71,0% - vīrieši un 0,3% - transpersonas. Vidējais pētījuma dalībnieku vecums ir 38,9 gadi (amplitūda 20 - 68 gadi). 30,6% respondentu ir profesionālā izglītība, 17,9% - augstākā izglītība, 3,7% respondentu nav formālas izglītības (lielākā daļa no tiem pētījuma veikšanas brīdī vēl mācās). 53,0% pētījuma dalībnieku ir pilna laika darbinieki, 23,2% respondentu ir nestrādājoši. 9,0% respondentu pēdējo 12 mēnešu ietvaros lielāko daļu laika nav varējuši apmierināt savas pamatvajadzības. 10,5% respondentu atzīmējuši, ka atrodas ieslodzījumā, un 10,6% respondentu ir personas ar īpašām vajadzībām. Lielākā daļa respondentu (70,1%) nedzīvo vienā māsaimniecībā ar bērniem. 73,6% personu, kuras dzīvo ar HIV, ir intīmas attiecības. Trešdaļai (34,1%) no tiem šīs attiecības ir serodiskordantas un 21,9% - par sava partnera / partneru HIV statusu nav informēti. Tikai 12,4% respondentu ir biedri tīklā vai atbalsta grupā cilvēkiem, kuri dzīvo ar HIV.

82,0% respondentu atzīst, ka partneri zina par viņu HIV pozitīvo statusu; lielākā daļa pētījuma dalībnieku to ir atklājuši arī draugiem un citiem ģimenes locekļiem. Darba devēji, darba biedri, kaimiņi u.c. par respondentu HIV pozitīvo statusu tiek informēti reti. To gadījumu skaits, kad šīs personas tikušas informētas par respondentu HIV statusu pret viņu gribu, ir mazs (līdz 5). Tikai 27,3% respondentu atzīst, ka HIV statusa atklāšana ir bijusi pozitīva pieredze. Mazāk nekā puse (40,1%) pētījuma dalībnieku atzīmē, ka tuvie cilvēki, pirmo reizi uzzinot par respondentu diagnozi, ir bijuši atbalstoši. Apgalvojumam, ka ar laiku HIV statusu atklāt kļūst arvien vieglāk, piekrīt tikai 31,7% PLWH.

Visbiežāk piedzīvotā negatīvā pieredze ir saistīta ar

diskriminējošām piezīmēm vai aprunāšanu no ārpus ģimenes loka esošo cilvēku, puses - pēdējā gada laikā šādu situāciju piedzīvojuši 15,1% respondentu un vairāk nekā pirms gada - 23,2% personu. Otrā biežāk piedzīvotā negatīvā pieredze ir diskriminējošas piezīmes vai aprunāšana ģimenes locekļu vidū - šāda pieredze pēdējo 12 mēnešu laikā bijusi 9,8%. bet iepriekš - 19,0% PLWH. Trešā - mutiska aizskaršana (kliegšana, lamāšanās) no apkārtējo puses; šādā situācijā pēdējā gada laikā nonākuši 8,3% aptaujāto, bet vairāk kā pirms gada - 17,1% PLWH.

Pēdējā gada laikā HIV infekcija negatīvi ietekmējusi spēju tikt galā ar stresu 41,9% PLWH, negatīvi ietekmējusi pašapziņu 33,9% un spēju veidot ciešas un drošas attiecības ar apkārtējiem - 31,6% aptaujas dalībnieku.

Ceturtā daļa (24,1%) respondentu pēdējā gada laikā izvēlējušies neapmeklēt sociālus pasākumus, 15,0% - izolējušies no ģimenes vai draugiem un 12,2% - atteikušies no dzimumdzīves sava HIV statusa dēļ. Lielākajai daļai aptaujāto (82,1%) ir grūti kādam citam atklāt savu HIV statusu, 75,8% aptaujāto savu diagnozi slēpj no citiem, 50,5% - izjūt kaunu, 47,2% - jūtas vainīgi, 33,7% - jūtas bezvērtīgi un 27,6% - jūtas netīri tādēļ, ka ir inficējušies.

33,3% indivīdu jūtās spiesti veikt HIV testu, vai nezināja, ka viņiem tas veikts. To PLWH vidū, kuri testu bija veikuši pēc savas iniciatīvas, galvenais testa veikšanas iemesls ir riska apzināšanās (48,8%). Trešā daļa respondentu (30,1%) norāda, ka no domas veikt HIV testu līdz reālai testa veikšanai pirmo reizi mūžā pagājis ilgs laiks - no 7 mēnešiem līdz vairāk nekā diviem gadiem. Ceturtā daļa aptaujāto (24,2%) apliecina, ka tieši bailes no apkārtējo atbildes reakcijas testa pozitīva rezultāta gadījumā lika vilcināties ar tā veikšanu.

39,1% PLWH atzīmē, ka savulaik kavējušies saņemt HIV aprūpi vai ārstēšanu, jo nav bijuši gatavi risināt HIV jautājumu, vēl 34,2% PLWH jutuši bažas, ka tādējādi ģimenei nepiederoši cilvēki varētu uzzināt par aptaujāto HIV statusu, savukārt 28,0% respondentu meklēt palīdzību kavējušas bailes, ka medicīnas personāls, uzzinot pacienta HIV statusu, izturēsies slikti vai izpaudiv šo informāciju. 16,4% respondentu atzīmē, ka viņiem jau iepriekš bijusi sliktā pieredze saskarsmē ar veselības aprūpes darbiniekiem.

21,4% respondentu nekad nav saņēmuši ārstēšanu (visbiežāk (38,2% gadījumu) tādēļ, ka nav kvalificējušies ārstēšanas saņemšanas kritērijiem), tikai 2 respondenti

(0,5%) ārstēšanu saņēmuši uzreiz pēc HIV diagnosticēšanas. Visbiežāk (34,1%) PLWH ārstēšanu saņēmušas pēc vairāk nekā 2 gadiem kopš infekcijas diagnosticēšanas. Vairums respondentu (80,3%) piekrituši uzsākt terapiju, tiklīdz tā tika piedāvāta, tikai 7 respondenti (2,4%) jutās piespiesti uzsākt terapiju. 10,9% aptaujāto pēdējo 12 mēnešu laikā ir izlaiduši kādu HAART medikamentu devu, baidoties, ka tādējādi kāds varētu uzzināt par viņu HIV statusu.

Puse (46,7%) pētījuma dalībnieku pēdējo 12 mēnešu laikā ir bijusi nenosakāma vīrusa slodze, bet trešā daļa (28,6%) PLWH nezina, kas ir vīrusa slodze. Tomēr tikai 7,2% pētījuma dalībnieku savu veselību vērtē kā sliktu.

12,1% respondentu pēdējā gada laikā diagnosticēts C hepatīts, 10,3% - psihiskas dabas traucējumi (trauksme, depresija, bezmiegs, stress u.tml.). Ārstēšanu saņēmuši 43,6% pacientu ar psihiskās veselības problēmām un 23,9% hepatīta pacientu. 13,0% respondentu lielāko daļu laika pēdējo divu nedēļu ietvaros nav izjutuši interesi un prieku kaut ko darīt un 10,3% jutušies slikti, depresīvi vai bezcerīgi. Tikai 21,9% aptaujāto šo problēmu gadījumā saņēmuši jebkāda veida atbalstu. Lielākoties tas bijis draugu un ģimenes atbalsts (51,5%).

Pēdējā gada laikā piektā daļa (17,1%) respondentu piedzīvojuši baumošanu no veselības aprūpes personāla puses. 8,2% ir saņēmuši ieteikumu pārtraukt dzimumdzīvi HIV dēļ. Vēl 6,7% PLWH piedzīvojuši to, ka veselības aprūpes personāls bez viņu piekrišanas atklāj kādam citam viņu HIV statusu.

62,6% aptaujāto pēdējo 12 mēnešu laikā ir izmantojuši veselības aprūpes pakalpojumus ar HIV nesaistītu veselības problēmu dēļ. No cita (ar HIV nesaistīta) medicīniskās aprūpes personāla puses stigmatizācija piedzīvota biežāk nekā no HIV aprūpes darbiniekiem. Visbiežāk no mediķu puses PLWH ir piedzīvojuši baumošanu (30,2%), un piektā daļa PLWH (17,3%) ir pieredzējuši, ka šie medicīnas darbinieki kādam bez aptaujāto piekrišanas ir izpaužuši viņu HIV statusu. Tā rezultātā, saņemot ar HIV nesaistītus veselības aprūpes pakalpojumus, tikai puse (43,5%) PLWH atklāj savu HIV statusu.

Tikai 28,7% aptaujāto ir pārliecināti, ka viņu medicīniskā dokumentācija saistībā ar HIV infekciju tiek uzglabāta konfidenciali.

Sadarbojoties ar medicīnas personālu seksuālās un reproduktīvās veselības jautājumos, 6,6% respondentu ir saņēmuši rekomendāciju neradīt pēcnācējus. 15,8% sieviešu,

kuras dzīvo ar HIV, ir saņēmušas medicīnas darbinieka ieteikumu pārtraukt grūtniecību.

Cilvēktiesību pārkāpumus aptaujātie piedzīvojuši reti. 2,1% aptaujāto pēdējo 12 mēnešu laikā ir pieredzējuši to, ka bez viņu piekrišanas tiek atklāts viņu HIV statuss, 2,1% bijuši spiesti veikt HIV testu vai atklāt savu statusu, lai saņemtu medicīnisko apdrošināšanu. Tikai 14,0% PLWH pārkāpumu gadījumos meklējuši palīdzību. Tie, kuri nav meklējuši palīdzību, visbiežāk nav zinājuši, kur un kā to darīt (41,9%). 63,2% PLWH nav informēti, vai Latvijā ir likumi, kas pasargā cilvēkus, kuri dzīvo ar HIV, no diskriminācijas.

Seksuālās identitātes kontekstā visbiežāk piedzīvotā stigmatizējošā situācija ir aizskarošas piezīmes vai aprunāšana ģimenē – to pēdējā gada laikā piedzīvojuši 13,6% geju, 11,5% vīriešu, kuriem ir dzimumattiecības ar vīriešiem (VDV) un 8,7% biseksuālu cilvēku. Sievietes, kurām ir dzimumattiecības ar sievietēm (SDS), stigmatizāciju pēdējā gada laikā nav piedzīvojušas. Atklāt savu seksuālo identitāti ģimenei vai draugiem ir gatavi 89,1% geju, 66,7% biseksuālu cilvēku, 37,0% VDV un 20,0% SDS. Lesbiešu un transpersonu skaits pētījuma ietvaros ir pārāk mazs tālāku aprēķinu veikšanai.

Mutiska aizskaršana ir biežāk piedzīvotā stigmatizējošā situācija pēdējā gada laikā seksa pakalpojumu sniedzējiem un personām, kuras injicē narkotikas (PKIN) (veido 54,0% no pētījuma atlasē - attiecīgi 14,9% un 38,8%). Ģimenei un draugiem šo savas identitātes pusi ir atklājuši 38,0% seksa pakalpojumu sniedzēju un 90,6% PKIN.

EXECUTIVE SUMMARY

“The People Living with HIV Stigma Index 2.0” is an international initiative developed by three organizations; the Joint United Nations Program on HIV/AIDS (UNAIDS), the Global Network of People Living with HIV (GNP+) and the International Community of Women living with HIV (ICW Global). The field work of this cross-sectional study – face-to-face interviews – was carried out by persons living with HIV (PLWH). The objective of the study is to determine the prevalence of stigmatization and discrimination experienced by PLWH, as well as other related aspects.

In total, 409 respondents participated in the study, answers of 380 respondents living with HIV were approved as valid for further data analysis.

28.7% of the respondents identify themselves as women, 71.0% – as men and 0.3% – as transgender. The average age of the study participants is 38.9 years (range 20 – 68 years). 30.6% of respondents have vocational education, 17.9% have university degree, 3.7% have no formal education (most of them still study at the time of the research). 53.0% of the participants are full-time employees, 23.2% of respondents are unemployed. 9.0% of respondents have been unable to meet their basic needs most of the time in the last 12 months. 10.5% of respondents noted that they are imprisoned and 10.6% of respondents are disabled. Most of the respondents (70.1%) do not share the household with children. 73.6% of people living with HIV have intimate relationships. One-third (34.1%) of them have serodiscordant relationships, and 21.9% aren't informed about the HIV status of their partner / partners. Only 12.4% of respondents are members of a network or support group for people living with HIV.

82.0% of respondents acknowledge that their partners are aware of their HIV positive status; most of the study participants have also entrusted this fact to their friends and family members. PLWH rarely trust their employers, colleagues, neighbours etc. Number of cases when the HIV status of respondents is reported to these groups against the respondents' will is rather insignificant (up to 5). Only 27.3% of respondents admit that the disclosure of HIV status has been a positive experience for them. Less than a half (40.1%) of the study participants admit, that people close to them have been supportive when they first learned about the diagnosis of respondents. Only 31.7% of PLWH agree that it is becoming easier in the course of time to be more open about HIV status.

The most common negative experience is related to discriminatory remarks or gossip from people other than family

members – 15.1% of respondents have experienced such situation within the last year and 23.2% of respondents – more than a year ago. The second most frequent negative experience is related discriminatory remarks or gossip from family members – 9.8% of respondents have experienced it within the last 12 months and 19.0% – more than a year ago. Third most common situation is the verbal abuse (yelling, scolding) from people around; this situation had experienced 8.3% of respondents within the last year and 17.1% – more than a year ago.

Over the past year, HIV infection has had a negative impact on the ability to deal with stress for 41.9% of PLWH, has had a negative impact on self-confidence for 33.9% and the ability to build close and safe relationships with others – for 31.6% of respondents.

One fourth (24.1%) of respondents have chosen not to attend social activities within the last year because of their HIV status, 15.0% have become self-isolated from family or friends and 12.2% have given up their sex life as well. Most of the respondents (82.1%) find it difficult to disclose their HIV status to someone else, 75.8% of respondents keep their diagnosis in secret, 50.5% feel shame, 47.2% feel guilty, 33.7% feel worthless and 27.6% feel dirty because of HIV.

33.3% of individuals felt pressured to undergo an HIV test or did not know that they had been tested. Among the PLWH who carried out the test on their own initiative, the leading reason for conducting the test is their risk-awareness (48.8%). One third of respondents (30.1%) reported the time period from the initial idea to undergo a HIV test till the factual testing was as long as from 7 months to more than 2 years. One fourth of the respondents (24.2%) say that the fear from the other people's reaction in case of a positive test result was the main testing barrier.

39.1% of PLWH recognize that they have been late in receiving HIV treatment or care because their inability to deal with HIV issues, another 34.2% of PLWH have been worried that people outside the family might find out about their HIV status, 28.0% delayed to seek medical help because of the fear of medical personnel's bad behaviour or actions that will disclose the fact of HIV status. 16.4% of respondents admit that they already have had a negative experience from interaction with healthcare professionals in the past.

21.4% of respondents have never received treatment (more than one third of them – 38.2% – due to non-qualifying treat-

ment criteria), only 2 respondents (0.5%) received treatment immediately after diagnosing HIV. Most often (34.1%) PLWH have received treatment after more than 2 years since diagnosis. Majority of respondents (80.3%) agreed to start treatment as soon as it was offered to them, only 7 respondents (2.4%) felt pressured to start the treatment. 10.9% of respondents have missed a dose of HAART medication within the last 12 months because of the fear that someone might find out about their HIV status.

Almost half (46.7%) of the study subjects has had an undetectable viral load during the last 12 months, while a third (28.6%) of PLWH even don't not know what the term 'viral load' means. However, only 7.2% of the participants consider their state of health to be poor.

12.1% of respondents were diagnosed with hepatitis C within the last year, 10.3% - with mental disorders (anxiety, depression, insomnia, stress etc.). 43.6% of patients with mental health problems and 23.9% of patients with hepatitis received treatment. 13.0% of respondents did not feel the interest and joy of doing anything within the last 2 weeks, and 10.3% had the blues, felt depressed or hopeless. Only 21.9% have received any kind of support due to these problems. In most (51.5%) the support received came from friends and family.

Over the past year, a fifth (17.1%) of respondents have experienced rumours spread by health care personnel. 8.2% have been advised to stop having sex due to HIV. 6.7% of PLWH have experienced their health status being disclosed to someone else without their consent.

62.6% of respondents have received healthcare services due to non-HIV-related conditions within the last 12 months. Stigmatization from the part of medical staff taking care of these non-HIV-related conditions compared to HIV specialists' attitude has been more noticeable. Most often PLWH have experienced rumours (30.2%) spread by medical staff taking care of their non-HIV-related conditions. One fifth of PLWH (17.3%) has experienced that the medical staff has disclosed their HIV status to someone else without their consent. As a result, only half (43.5%) of PLWH disclose their HIV status when receiving non-HIV-related healthcare services.

Only 28.7% of respondents are confident that their HIV medical records are kept confidential.

In frame of the sexual and reproductive health services, 6.6% of respondents have received a recommendation not to have children. 15.8% of women living with HIV have received medical advice to interrupt pregnancy.

Violations of human rights have been reported by respondents rarely. 2.1% of the respondents have experienced disclosure of their HIV status without their consent within the last 12 months. Other 2.1% of respondents have been forced to undergo HIV testing or disclose their HIV status in order to receive medical insurance. Only 14.0% of PLWH searched for help in case of violation of human rights. Those who have not looked for the help have failed to do it because of the lack of the appropriate knowledge and information (41.9%). 63.2% of PLWH are not aware of any legislation in Latvia that protects people living with HIV from discrimination.

The most common stigmatizing situation due to sexual identity is abusive remarks or gossip from family members - 13.6% of gay men, 11.5% of men who have sex with men (MSM) and 8.7% of bisexuals have experienced such situations within the last year. Women who have sex with women (WSW) have never experienced stigmatization over the past year. 89.1% of gay men, 66.7% of bisexuals, 37.0% of MSM and 20.0% of WSW have disclosed their sexual identity to their family or friends. The number of lesbians and transgender people within the study is too small for further calculations.

Verbal harassment is the most frequent stigmatizing situation experienced during the past year by sex workers and people who inject drugs (PWID) (accounting for 54.0% of the study sample - 14.9% and 38.8% respectively). 38.0% of sex workers and 90.6% of PWID are open to their family and friends about this identity.

IEVADS

Latvija ir valsts ar augstākajiem HIV izplatības rādītājiem Eiropā. Ar 2017. gadā diagnosticētajiem 18,8 jaunajiem gadījumiem uz 100 000 iedzīvotājiem Latvija trīs (!) reizes pārsniedz Eiropas vidējo rādītāju¹. 2019. gada 1. janvārī Latvijā kopumā ar HIV infekciju dzīvoja 5635 personas² jeb, citiem vārdiem sakot, HIV ir skāris 3 cilvēkus no katriem 1000 iedzīvotājiem.

Joprojām tikai aptuveni 35% Latvijas iedzīvotāju ir labas zināšanas par HIV infekciju un tās pārneses ceļiem³. Joprojām HIV testu veikšanas rādītāji valstī ir zemi (2017. gadā Latvijā tika veikti 42,0 testi uz 1000 iedzīvotājiem, kamēr, piemēram, Igaunijā gandrīz divas reizes vairāk – 78,21), kā rezultātā trešā daļa cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, nezina savu HIV statusu, nesaņem ārstēšanu un var izraisīt infekcijas tālāku izplatību⁴. Zemie testu veikšanas rādītāji ir par iemeslu arī vēlīnai infekcijas diagnosticēšanai (2017. gadā 62,0% jauno diagnosticēto gadījumu CD4 šūnu skaits bija zemāks par 350 šūnām/mm³)⁵, līdz ar to arī personas, kuras zina savu HIV statusu, pavadījušas ilgu laiku, nesaņemot atbilstošu un pienākošos aprūpi un ārstēšanu un izplatot infekciju tālāk.

Visbeidzot Latvija joprojām ir valsts ar zemāko HIV ārstēšanas pārklājuma rādītāju Eiropā⁵, jo vēl 2018. gadā, kad tiek veikts šis pētījums, valstī netiek nodrošināts “testējies un ārstējies” princips un, lai saņemtu ārstēšanu, cilvēkam, kurš dzīvo ar HIV, ir jāgaida imunitātes stāvokļa un veselības pasliktināšanās, kas vienlaikus nozīmē nenosakāmas vīrusa slodzes nenodrošinājumu un apkārtējo pakļaušanu inficēšanās riskam. Visi šie uzskaitītie fakti veicina to, ka Latvijas iedzīvotājiem kopumā un dažādām tās iedzīvotāju subpopulācijām konkrēti HIV infekcija joprojām šķiet ļoti biedējoša, bet HIV pozitīvi cilvēki – drauds. Proti, šie faktori joprojām veicina cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, stigmatizāciju un diskrimināciju mūsu valstī.

Pētījumi par personu, kuras dzīvo ar HIV, dzīves kvalitāti, tostarp piedzīvoto stigmatizāciju vai diskrimināciju, Latvijā līdz šim nav veikti. Tieši tādēļ šajā ziņojumā atspoguļotā pētījuma aktualitāte ir nenoliedzama.

Pētījums “Cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, stigmas indekss 2.0” ir starptautiska iniciatīva, ko, savstarpēji sadarbojoties, ir izveidojušas trīs organizācijas - Apvienoto Nāciju Organizācijas Programma cīņai ar HIV/AIDS (*UNAIDS*), Globālais Cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, tīkls (*GNP+*) un Starptautiskā Sieviešu, kuras dzīvo ar HIV, kopiena (*ICW Global*). Pētījums norisinās pēc, t.s., GIPA principa, kas nozīmē “personu, kuras dzīvo ar HIV, lielāka iesaiste”, proti, pētījumu (tostarp intervijas pētījuma ietvaros) veic pašas personas, kuras dzīvo ar HIV, un pētījums paredzēts kā instruments personu, kuras dzīvo ar HIV, dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Pirmais pētījums norisinājās 2008. gadā, un līdz 2018. gadam tas veikts vairāk nekā 100 valstīs, pētījuma anketa tulkota vairāk nekā 55 valodās, vairāk nekā 230 cilvēki, kuri dzīvo ar HIV, ir apmācīti interviju veikšanā, un vairāk nekā 100 000 personas ir piedalījušās pētījumā kā respondenti.

Pētījuma mērķis gan starptautiski, gan Latvijā ir noskaidrot cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, populācijā pieredzēto stigmatizāciju un diskrimināciju un ar tām saistītos aspektus. Paredzēts, ka pētījuma rezultāti kalpos kā pierādījumu un argumentu kopums dažādām aktivitātēm un lēmumiem, kuru mērķis ir mazināt pret HIV un cilvēkiem, kurus tā skar, vērsto stigmatizāciju – vienu no galvenajiem adekvātas un savlaicīgas HIV profilakses, ārstēšanas, aprūpes un atbalsta pieejamības šķēršļiem.

¹ European Centre for Disease Prevention and Control, WHO Regional Office for Europe. HIV/AIDS surveillance in Europe 2018 – 2017 data. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2018.

² Slimību profilakses un kontroles centrs. HIV infekcijas un AIDS gadījumu skaits Latvijā, 2019. gada 1. janvāris; <https://www.spkc.gov.lv/lv/statistika-un-petijumi/infekcijas-slimibas/datu-vizualizacija/hivaids> (skatīts 16.04.2019)

³ Putniņa A. Iedzīvotāju reproduktīvā veselība. Pārskats par situāciju Latvijā (2003–2011). Rīga: biedrība „Pārdzīves zieds”. Sadarbības partneri Pasaules Veselības organizācija, LR Veselības ministrija, Latvijas Ginekologu un dzemdību speciālistu asociācija, 2011.

⁴ Kivite-Urtane A., Marty L., Kaupe R., Linina I., Upmace I., Supervie V. From Mathematical Modeling of HIV Epidemic to Innovative Public Health Intervention for Key Populations in Latvia: Preliminary Results of HERMETIC Project. Rīga Stradiņš University International Conference of Medical and Health Sciences “Knowledge for use in practice” abstracts, Rīga Stradiņš University, 2019; pp. 695.

⁵ European Centre for Disease Prevention and Control. HIV treatment and care. Monitoring implementation of the Dublin Declaration on Partnership to fight HIV/AIDS in Europe and Central Asia: 2017 progress report Stockholm: ECDC; 2017.

1. METODES

1.1. PĒTĪJUMA DIZAINS UN ATLASĒS VEIDOŠANAS PRINCIPI

Pētījuma dizains ir kvantitatīvs šķērsgriezuma pētījums.

Pētījuma mērķa grupu veido pilngadību sasniegušās Latvijas personas, kuras dzīvo ar HIV. Pamatojoties uz augstākminēto, pētījuma kopējo mērķa grupu, saskaņā ar Latvijas Republikas Slimību profilakses un kontroles centra datiem, līdz 2016. gada 31. decembrim veido 5228 personas.

Ņemot vērā pieejamos datus par mērķa populācijas lielumu, izvēloties tradicionālu (95%) ticamības līmeni un kļūdas robežu (5%), kā arī pieņemot, ka pētāmās pazīmes sagaidāmā izplatība populācijā ir 50% (pētīta tiek nevis vienas konkrētas, bet daudzu un dažādu pazīmju izplatība, turklāt šāda tipa pētījums valstī tiek veikts pirmo reizi, un provizorisks piedzīvotās stigmatizācijas un diskriminācijas prevalence šādā mērķa grupā nav zināma, tāpēc sagaidāmā prevalence (izplatība) tiek tradicionāli izvēlēta šādā 50/50 līmenī), tika aprēķināts, ka šķērsgriezuma pētījumam nepieciešamais atlasē lielums ir 358 personas.

Tā kā personu, kuras dzīvo ar HIV, populācijā randomizētas atlasē iegūšana praktiski nav iespējama, respondenti tika izvēlēti pēc ērtuma atlasē principiem, kas detalizētāk aprakstīti 1.3. nodaļā. Personu iekļaušanas kritēriji bija šādi:

- apstiprināta HIV diagnoze;
- vecums 18 gadi vai vairāk;
- spēja sniegt atbildes latviešu vai krievu valodā;
- spēja sniegt informēto piekrišanu;
- pirmreizēja dalība konkrētajā pētījumā.

Atlasē veidošanā tika ievērots kvotu princips, proti, lai atlasē tiktu vienlīdzīgi pārstāvēti gan PKIN, kuri, atbilstoši HIV epidēmijas norises specifikai Latvijā, veido lielāko daļu PLWH populācijas, gan personas, kas nav narkotiku injicētāji.

Respondentu piesaistei un motivēšanai tika izmantota bonusu sistēma – lielveikalu tīkla dāvanu karte 10 eiro apmērā.

1.2. PĒTĪJUMA INSTRUMENTĀRIJS

Pētījumā tika izmantota starptautiskās iniciatīvas Stigmas indekss 2.0 validēta, standartizēta aptaujas anketa. Anketa tika aizpildīta drukātā veidā ar tiešās intervijas metodes palīdzību. Anketa tika no angļu valodas tulkota latviešu un

krievu valodās.

Anketu veido 8 sadaļas:

- A – ievada jautājumi (personas raksturojums)
- B – atklātība par savu HIV statusu
- C – pieredze par stigmatizāciju un diskrimināciju HIV statusa dēļ
- D – iekšējā stigma
- E – saskarsme ar veselības aprūpes iestādēm
- F – cilvēktiesības
- G – piedzīvotā stigmatizācija un diskriminācija citu iemeslu (ne HIV) dēļ
- H – personīgie stāsti

1.3. LAUKA DARBA REALIZĀCIJA

Lauka darbs norisinājās no 2018. gada aprīļa līdz novembrim.

Saskaņā ar pētījuma Stigmas indekss 2.0 starptautisko metodoloģiju, paredzēts, ka anketēšana norisinās ne tikai pētnieciskos nolūkos, bet arī atbalsta sniegšanai PLWH pēc principa “līdzīgs līdzīgam”. Tādējādi visi intervētāji bija personas, kuras dzīvo ar HIV un kuras tika pieņemtas darbā biedrībā AGIHAS. Visi intervētāji 2018. gada aprīlī piedalījās vienas dienas apmācībā par interviju veikšanu, pētījuma metodoloģiju un pētniecības ētikas principiem.

Tā kā visas intervējamās personas ir pilngadīgas, un pētījuma ietvaros tās tiek tikai intervētas (t.i., netiek veiktas invazīvas darbības), Centrālā medicīnas ētikas komiteja atzinusi, ka īpaša šīs komitejas atļauja pētījuma veikšanai nav nepieciešama.

Kā minēts 1.1. nodaļā, respondenti tika atlasīti pēc ērtuma atlasē principiem, proti, tika aptaujāti biedrības AGIHAS biedri, kuri ir PKIN, intervētāju paziņas, kuras arī ir PKIN, kā arī intervējamo PKIN draugi un paziņas.

Intervijas norisinājās vietās, par kurām savstarpēji vienojās intervētājs un intervējamais, ievērojot, lai šajā vietā būtu iespējams veikt konfidenciālu sarunu (piemēram, kafējnīca, piemērotu laika apstākļu gadījumā - parks u.tml.).

Pirms interviju veikšanas katram intervējamajam tika lūgts sniegt rakstisku informēto piekrišanu (informētās piekrišanas formas bija pieejamas latviešu un krievu valodās). Visas intervijas bija anonīmas, piešķirot katram respondentam anonīmu pētījuma dalībnieka kodu un uzrakstot to uz anketa.

Ja intervijas laikā tika atklāts kāds piedzīvots diskriminācijas gadījums, intervētāji sniedza iepriekšsagatavotu informāciju par palīdzības iespējām Latvijā. Ja gadījumu varēja klasificēt kā likumdošanas pārkāpumu, intervētājs vaicāja, vai respondents vēlas saņemt praktisku palīdzību. Pozitīvas atbildes gadījumā, ar respondenta piekrišanu (atsevišķi no aptaujas anketas un informētās piekrišanas formas) saglabājot viņa kontaktinformāciju, intervētāju sanāksmju (supervīziju) laikā pētījuma komanda pieņēma lēmumu, kādā veidā konkrētajam respondentam palīdzēt (piemēram, sagatavot atbilstošu iesniegumu / citu dokumentāciju).

Pēc intervijas katrs dalībnieks saņēma bonusu (skat. 1.1. nodaļu).

1.4. STATISTISKĀ APSTRĀDE

Aizpildītās anketas tika manuāli ievadītas speciālā starptautiskā elektroniskā datu ievades formā pētījuma Stigmas indekss 2.0 interneta vietnē. Drukātās anketas tika uzglabātas slēgtā telpā un pēc datu ievades un datu masīvas tīrīšanas pabeigšanas utilizētas.

Pēc tam datu masīvs tika eksportēts MS Excel formātā un pārnest uz datorprogrammu SPSS 20.0 datu analīzes veikšanai.

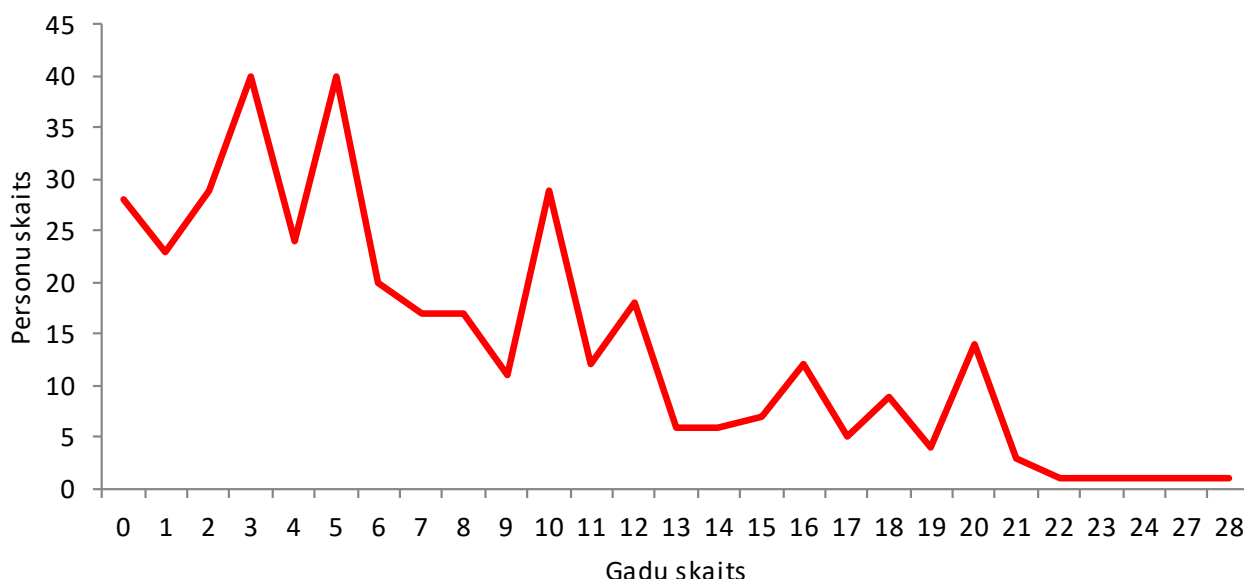
2. REZULTĀTI

2.1. HIV STATUSS

Kopumā pētījumā piedalījās 409 respondenti. Viens no tiem nebija sniedzis atbildes uz lielāko daļu anketas jautājumu un tika no tālākas datu analīzes izslēgts.

Vidējais laiks, ko respondenti dzīvo ar HIV infekciju, ir 7,5 gadi (SD 6,0; minimālais gadu skaits – 0, maksimālais – 28). Laika, ko personas dzīvo ar HIV, mediāna ir 6,0 gadi, proti, puse no visiem

2.1.1. attēls. PLWH skaits atkarībā no gadu skaita, kas nodzīvots ar HIV.

respondentiem ar HIV dzīvo 6 vai mazāk gadus, bet otra puse – vairāk nekā 6 gadus. Visbiežāk ziņotais ar HIV nodzīvotais laiks ir 3 un 5 gadi (t.i., modas) (skat. 2.1.1. attēlu).

28 personas ar HIV dzīvojušas mazāk par vienu gadu. Ņemot vērā, ka liela daļa anketas jautājumu attiecas uz pēdējo 12 mēnešu laika periodu, bet minētās personas, dzīvojot ar HIV, šādu laika periodu nav pavadījušas, lai neradītu novirzes rezultātos, no tālākas datu analīzes tās tika izslēgtas.

29 respondenti norādījuši, ka neatceras, kad viņiem diagnosticēta HIV infekcija. Pieņemot, ka cilvēki senākus notikumus neatminas, t.i., šīs personas savu diagnozi uzzinājušas pirms vairāk nekā 12 mēnešiem, kā arī aplūkojot šo personu atbildes uz anketas jautājumiem par ārstēšanu un citiem nozīmīgiem faktoriem, tika nolemts šīs personas iekļaut turpmākajā datu analīzē.

Tāpat turpmāk ziņojumā atspoguļota informācija par kopumā 380 PLWH.

2.2. SOCIĀLI DEMOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

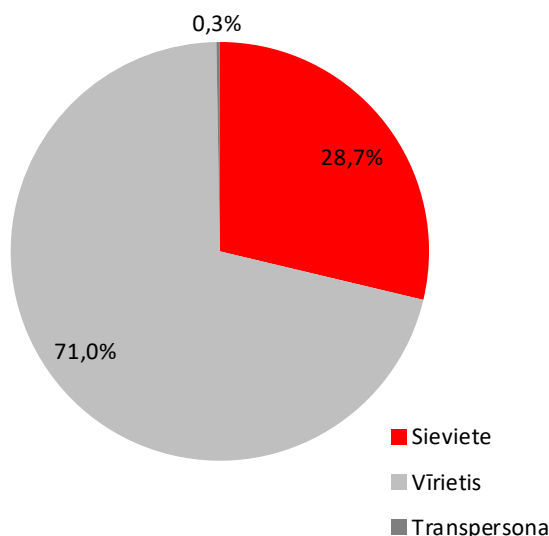
2.2.1. DZIMUMS

Uz jautājumu par bioloģisko dzimumu piedzimstot, 6 personas nesniedz atbildi. Trešā daļa (28,9%, n=108) pētījuma dalībnieku atbild, ka ir sievietes, un attiecīgi 71,1% (n=266) – ka ir vīrieši.

Jautāti par dzimuma identitāti, 3 respondenti izvēlējās neatbilstēt uz šo jautājumu. No atbildējušajiem 28,7% (n=108) sevi

identificē kā sievietes, 71,0% (n=267) kā vīriešus un viena persona (0,3%) norādījusi, ka ir transpersona (skat. 2.2.1.1. attēlu).

2.2.1.1. attēls. PLWH īpatsvars atkarībā no dzimuma identitātes.

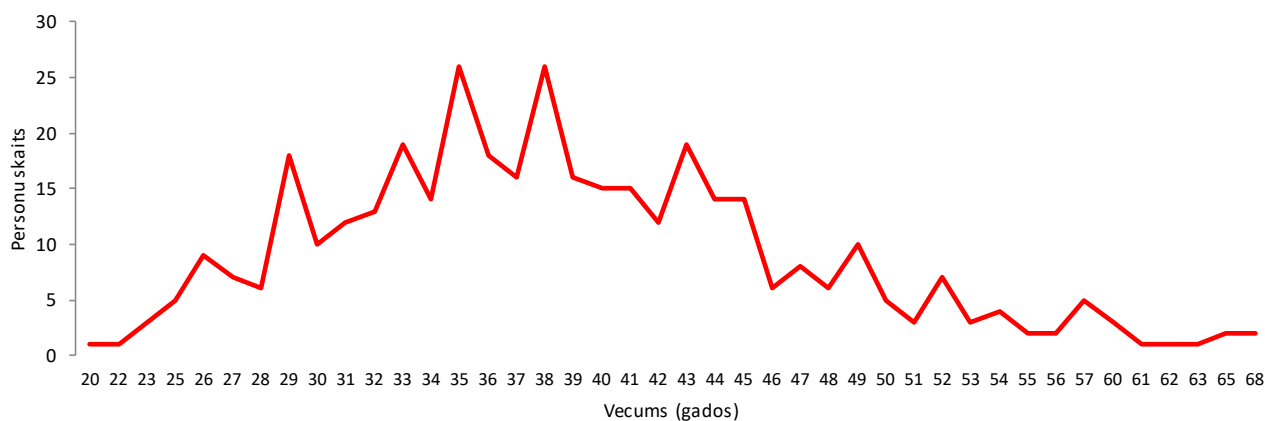

2.2.2. VECUMS

Vidējais pētījuma dalībnieku vecums ir 38,9 gadi (SD 8,5). Mediānais vecums (jeb vecums, ko puse dalībnieku ir sasnieguši, bet otra puse – pārsniegusi) ir 38,0 gadi. Pētījuma jaunākais dalībnieks bija 20 gadus vecs, vecākais – 68 gadus vecs (skat. 2.2.2.1. attēlu).

Lielākā daļa respondentu (70,1%, n=265/378) (skat. 2.2.3.2. attēlu) nedzīvo vienā mājsaimniecībā ar bērniem, bet piektā daļa (20,1%, n=76/378) dzīvo kopā un rūpējas par vienu bērnu. Tikai 9,8% (n=37/378) pētījuma dalībnieku dzīvo kopā ar 2 vai vairāk bērniem.

2.2.2.1. attēls. PLWH skaits atkarībā no vecuma.

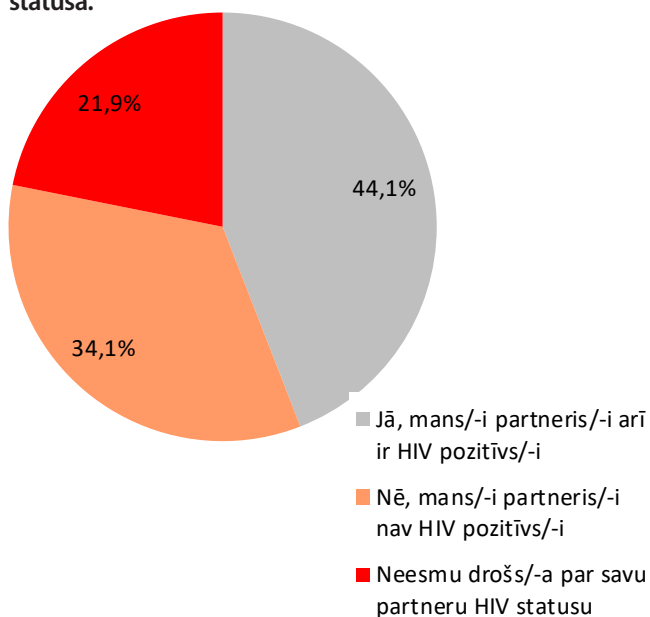

2.2.3. PARTNERATTIECĪBAS UN BĒRNI

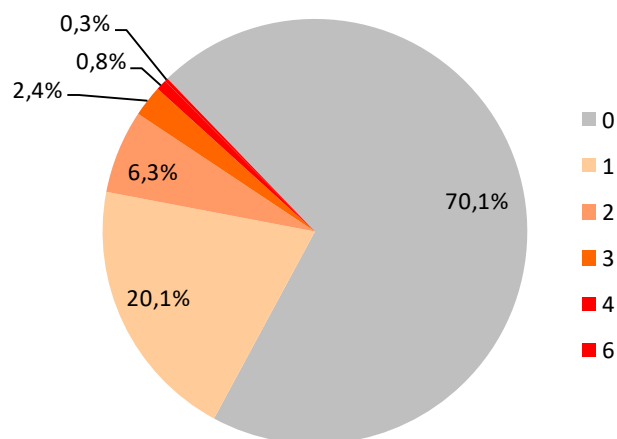
Uz jautājumu par to, vai šobrīd respondentam ir intīmas / seksuālas attiecības, divas trešdaļas (73,6%, n=279/379) pētījuma dalībnieku atbild apstiprināja.

Kā redzams 2.2.3.1. attēlā, trešdaļai (34,1%, n=95) pētījuma dalībnieku ir serodiskordantas attiecības, kurpretī piektā daļa respondentu (21,9%, n=61) par sava partnera (vai partneru) HIV statusu nav informēti.

2.2.3.1. attēls. PLWH īpatsvars atkarībā no partnera/-u HIV statusa.

2.2.3.2. attēls. PLWH īpatsvars atkarībā no bērnu skaita mājsaimniecībā.

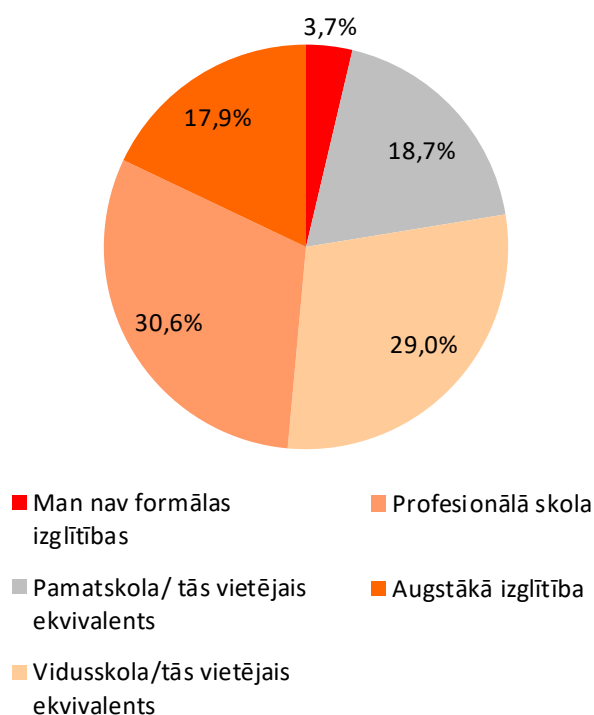

2.2.4. IZGLĪTĪBAS LĪMENIS

No visiem pētījuma dalībniekiem 3,0% (n=11/371) atbildējuši, ka pētījuma veikšanas brīdī mācās skolā.

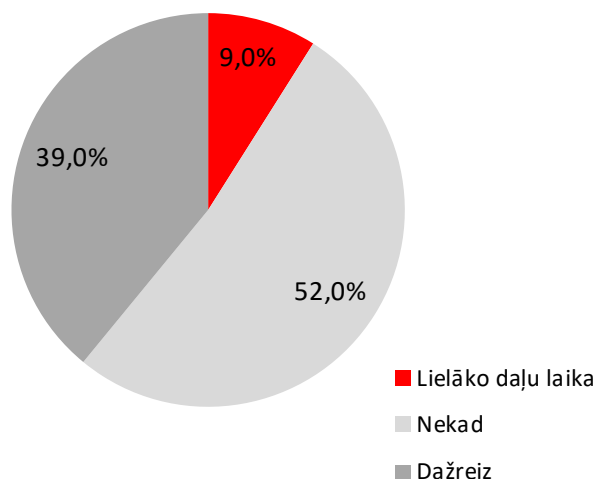
Kā redzams 2.2.4.1. attēlā (skat. 14. lpp.), tikai 3,7% (n=14/379) respondentu nav formālas izglītības. Visbiežāk – 30,6% (n=116/379) gadījumu – respondentiem ir profesionālā izglītība, un teju piektdaļai (17,9%, n=68/379) – augstākā izglītība.

2.2.4.1. attēls. PLWH īpatsvars atkarībā no izglītības līmeņa.

Satraucoši, ka uz jautājumu par to, cik bieži pēdējo 12 mēnešu laikā nav varējuši apmierināt savas pamatvajadzības (pārtiku, mājokli, apģērbu u.tml.), tikai puse 52,0% (n=197/379) respondentu atbildējuši, ka šādu situāciju nav piedzīvojuši nekad. Raugoties uz pēdējā gada laika periodu, 9,0% (n=34/379) savas pamatvajadzības nav varējuši apmierināt lielāko daļu laika (skat. 2.2.5.2. attēlu).

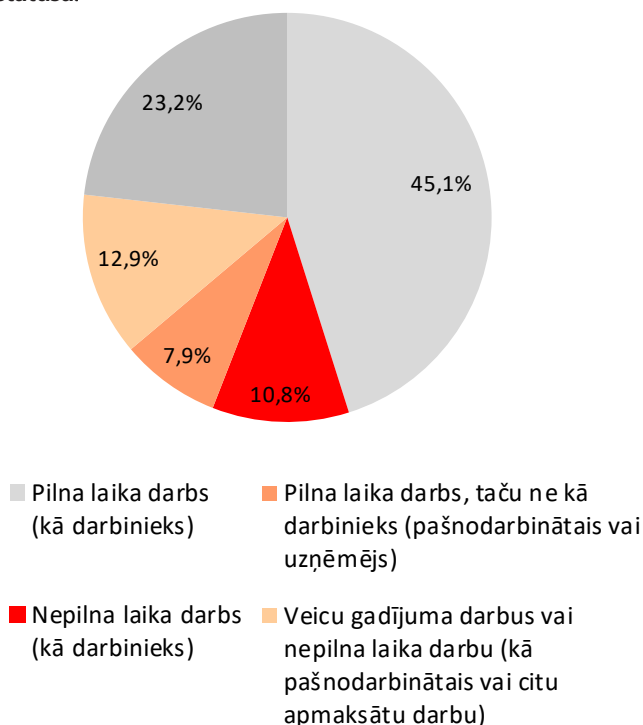
2.2.5.2. attēls. PLWH īpatsvars atkarībā no spējas apmierināt pamatvajadzības pēdējo 12 mēnešu laikā.

2.2.5. NODARBINĀTĪBA UN NODROŠINĀTĪBA

Puse respondentu (53,0%, n=201/379) ir pilna laika darbinieki (sestā daļa no viņiem – pašnodarbinātie vai uzņēmēji). Ceturtā daļa aptaujāto ir nestrādājoši – 23,2% (n=88/379). Pārējie aptaujātie ir nepilna laika darbinieki vai veic gadījuma darbus (skat. 2.2.5.1. attēlu).

2.2.5.1. attēls. PLWH īpatsvars atkarībā no nodarbinātības statusa.

2.2.6. SOCIĀLĀS ATSTUMTĪBAS RISKS UN ATBALSTS

Attiecībā uz to, vai aptaujātie pieder kādai no sociālās atstumtības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām (skat. 2.2.6.1. attēlu), jāsecina, ka šādu personu aptaujāto vidū ir maz. Visbiežāk atzīmētas divas iedzīvotāju grupas - desmitā daļa respondentu norādījuši, ka atrodas ieslodzījumā (10,5%, n=40/380), un 10,6% (n=40/379) pētījuma dalībnieku norādījuši, ka ir personas ar īpašām vajadzībām.

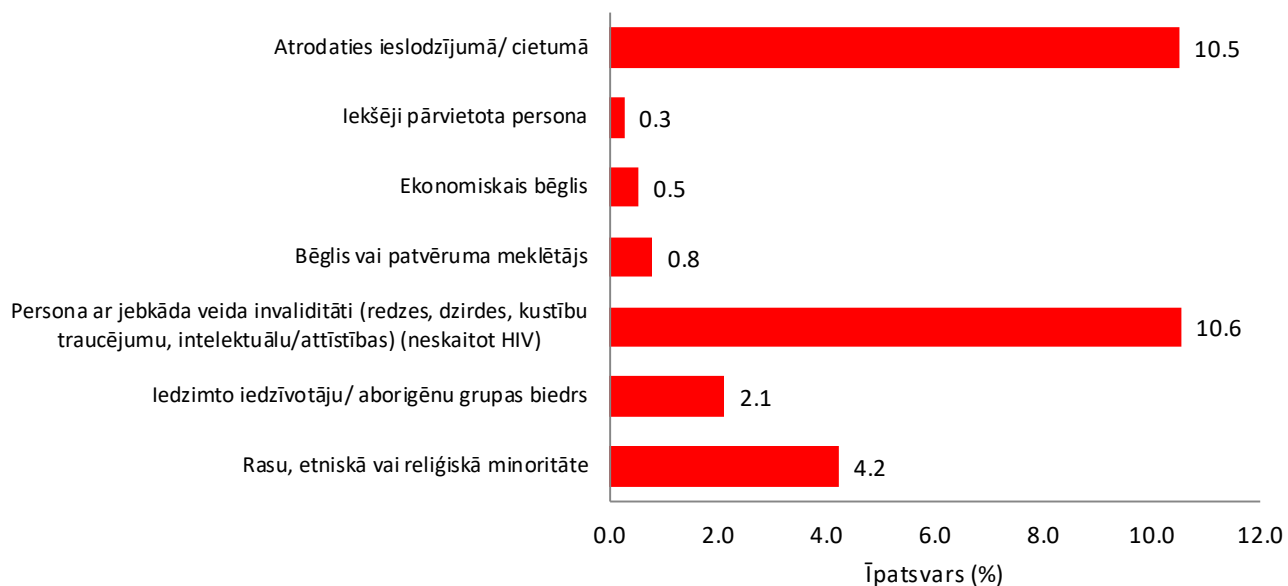
Uz jautājumu par to, vai ir pieredze kā biedri tīklam vai atbalsta grupai cilvēkiem, kuri dzīvo ar HIV, tikai astotā daļa (12,4%, n=47/380) respondentu atbildējuši apstiprinīgi, kas, iespējams, liecina par nepieciešamību paplašināt Latvijā šāda veida atbalsta iespējas.

2.3. HIV STATUSA ATKLĀŠANA

Tālāk pētījuma anketā PLWH tika uzdots jautājums par to, kuras pietuvinātu personu grupas ir informētas par respondentu HIV statusu. Kā redzams 2.3.1. attēlā, respondenti visatklātākie ir pret savu partneri (partneriem) – proti, 82,0% (n=265/323) respondentu norāda, ka viņu partneri zina par viņu HIV pozitīvo statusu. Tāpat lielākā daļa pētījuma dalībnieku savu HIV statusu ir atklājuši draugiem un citiem ģimenes locekļiem. Pārējām

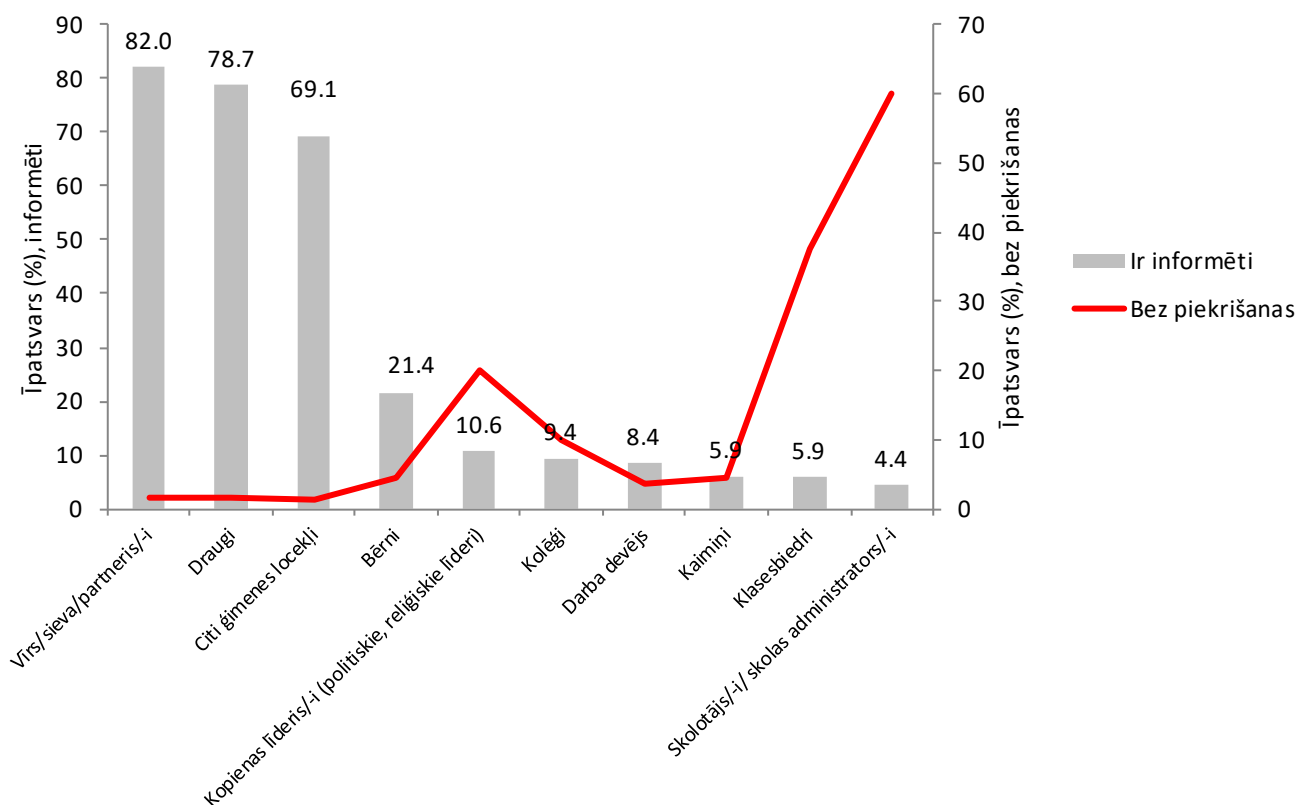
2.2.6.1. attēls. PLWH īpatsvars atkarībā no piederības sociālās atstumtības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām.

pietuvinātām cilvēku grupām HIV statuss tiek atklāts ievērojami retāk. Visretāk par HIV pozitīvo statusu tiek informēti skolas darbinieki (uz jautājumu atbildēja tikai tie respondenti, kuri mācās skolā).

Tālāk pētījuma dalībniekiem tika jautāts, vai gadījumā, ja konkrētā pietuvināto cilvēku grupa zina par viņu HIV statusu, šī informācija ir notikusi pret respondentu gribu. 2.3.1. attēlā redzams, ka kopumā šādu gadījumu ir maz. Visbiežāk bez piekrišanas ir tikuši informēti skolas darbinieki (60,0%, n=3/5), klasesbiedri (37,5%, n=3/8) vai kopienas līderi (20,0%, n=4/20).

2.3.1. attēls. PLWH īpatsvars atkarībā no personu grupām, kas informētas par HIV statusu.

Tālāk pētījuma gaitā respondentiem tika uzdoti dažādi jautājumi par viņu pieredzi, atklājot savu HIV statusu (skat. 2.3.2. attēlu). Iegūtie rezultāti liecina, ka Latvijā aizspriedumi pret HIV un cilvēkiem, kurus šī infekcija skar, joprojām ir plaši izplatīts fenomens.

Proti, jautāti par to, vai kopumā HIV statusa atklāšana ir bijusi saistīta ar pozitīvu pieredzi, tikai trešā daļa (27,3%, n=99/363) atbild apstiprinoši. Tāpat mazāk nekā puse (40,1%, n=144/359) pētījuma dalībnieku atzīmē, ka tuvie cilvēki, pirmo reizi uzzinot par respondentu HIV pozitīvo statusu, ir bijuši atbalstoši.

Attiecībā par mazāk pazīstamiem cilvēkiem, tikai desmitā daļa (9,6%, n=30/313) pētījuma dalībnieku uzskata, ka HIV statusa atklāšana viņiem ir saistīta ar pozitīvu pieredzi, un tikai 14,9% (n=45/302) respondentu norāda, ka šie cilvēki HIV statusa atklāšanas brīdī ir bijuši atbalstoši.

Apgalvojumam, ka ar laiku HIV statusu atklāt kļūst arvien vieglāk, piekrīt tikai trešā daļa (31,7%, n=119/375) personu, kuras dzīvo ar HIV.

un pirms vairāk nekā gada – 23,2% (n=83/375) personu.

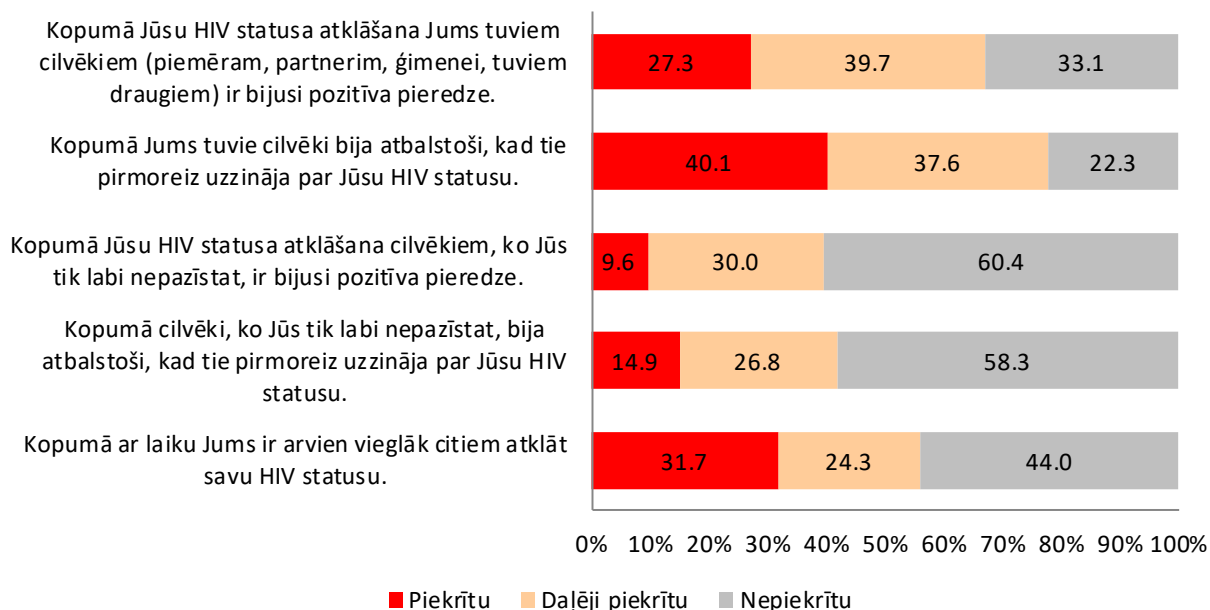
Otrā biežāk piedzīvotā negatīvā pieredze saistīta ar diskriminējošām piezīmēm vai aprunāšanu ģimenes locekļu vidū – šāda pieredze pēdējo 12 mēnešu laikā bijusi 9,8% (n=35/358) pētījuma dalībnieku un vairāk nekā pirms 12 mēnešiem – 19,0% (n=68/358) PLWH.

Trešā biežāk izplatītā stigmatizējošā vai diskriminējošā situācija ir mutiska aizskaršana (klieģšana, lamāšanās) no apkārtējo puses. Šādā situācijā pēdēja gada laikā bijuši 8,3% aptaujāto, bet senākā laika posmā – 17,1% PLWH.

Pārējās situācijas – izraidīšanu no sociāliem pasākumiem, reliģiskām aktivitātēm vai lūgšanu vietām un ģimenes pasākumiem, kā arī šantāžu, fizisku vardarbību, darba zaudēšanu, paaugstinājuma neiegūšanu pēdējā gada laikā ir piedzīvojuši ne vairāk kā 11 indivīdi (jeb 3,0%), bet ilgāku laiku iepriekš – ne vairāk kā 33 personas (jeb 9,0%).

Uz jautājumu par to, vai viņu partneris (partneri) ir

2.3.2. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar pieredzi, atklājot HIV statusu.

2.4. STIGMATIZĀCIJAS UN DISKRIMINĀCIJAS PIEREDZE

Blakus lappusē 2.4.1. attēlā redzamas respondentu atbildes uz jautājumiem par dažādām situācijām, kurās HIV statusa dēļ, iespējams, piedzīvota stigmatizācija vai diskriminācija. Visbiežāk negatīvā pieredze ir saistīta ar diskriminējošām piezīmēm vai aprunāšanu no citu cilvēku, kas nav PLWH ģimenes locekļi, puses – pēdējā gada laikā šādu situāciju piedzīvojuši 15,1% (n=54/375) respondentu

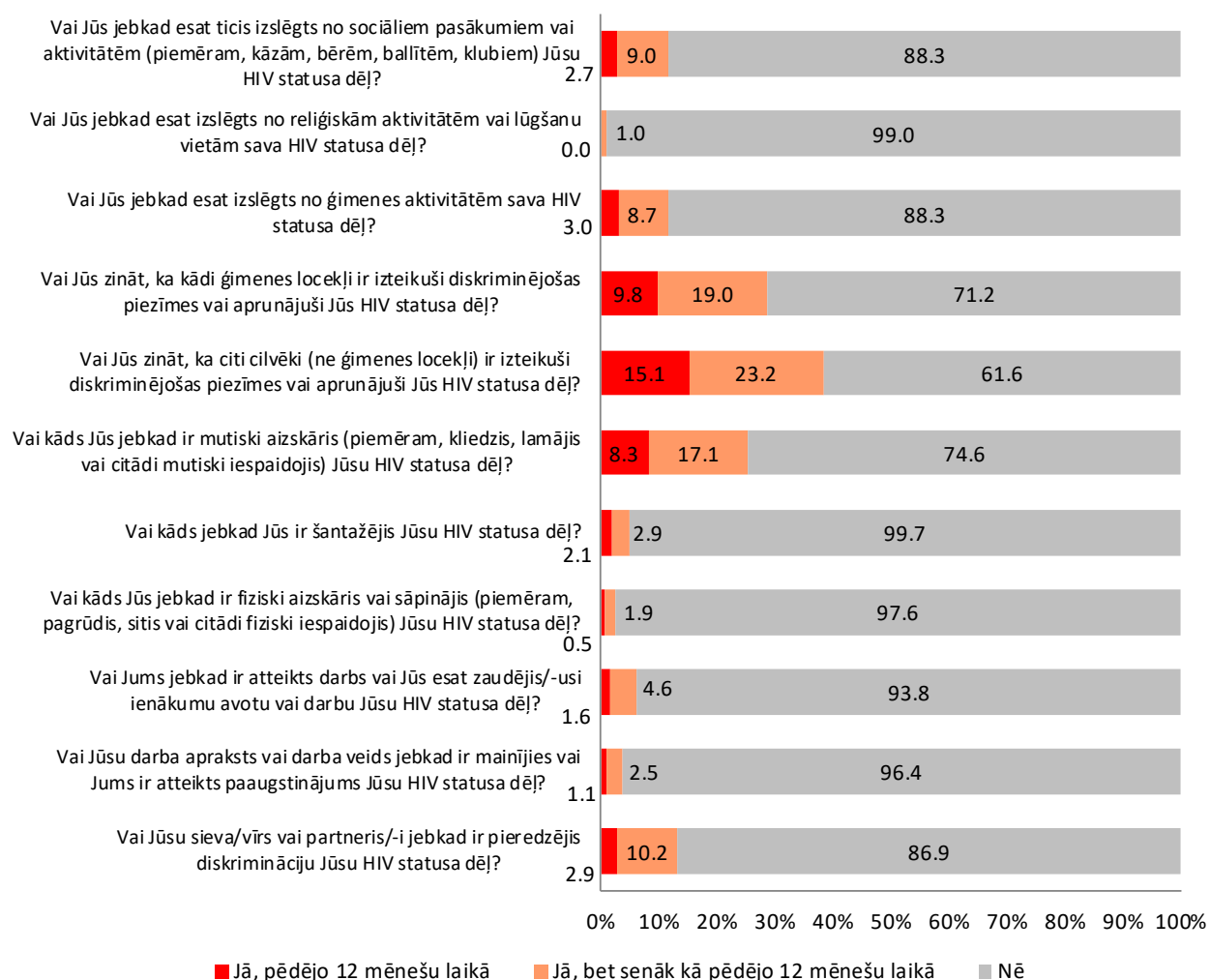
piedzīvojis/-ši diskrimināciju respondentu HIV statusa dēļ, 2,9% (n=10/343) aptaujāto atbildējuši, ka viņu partneris šādu situāciju ir pieredzējis pēdējā gada laikā, un vēl 10,2% (n=35/343) personu atzinušas, ka ar šādu negatīvu pieredzi viņu partneris saskāries pirms vairāk nekā gada.

2.5. IEKŠĒJĀ STIGMA

Attiecībā uz spēju pēdējo 12 mēnešu laikā apmierināt dažādas vajadzības (skat. 2.5.1. attēlu 18. lpp.) jāsecina, ka HIV pozitīvais

2.4.1. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar HIV statusa dēļ piedzīvoto stigmatizāciju un diskrimināciju.

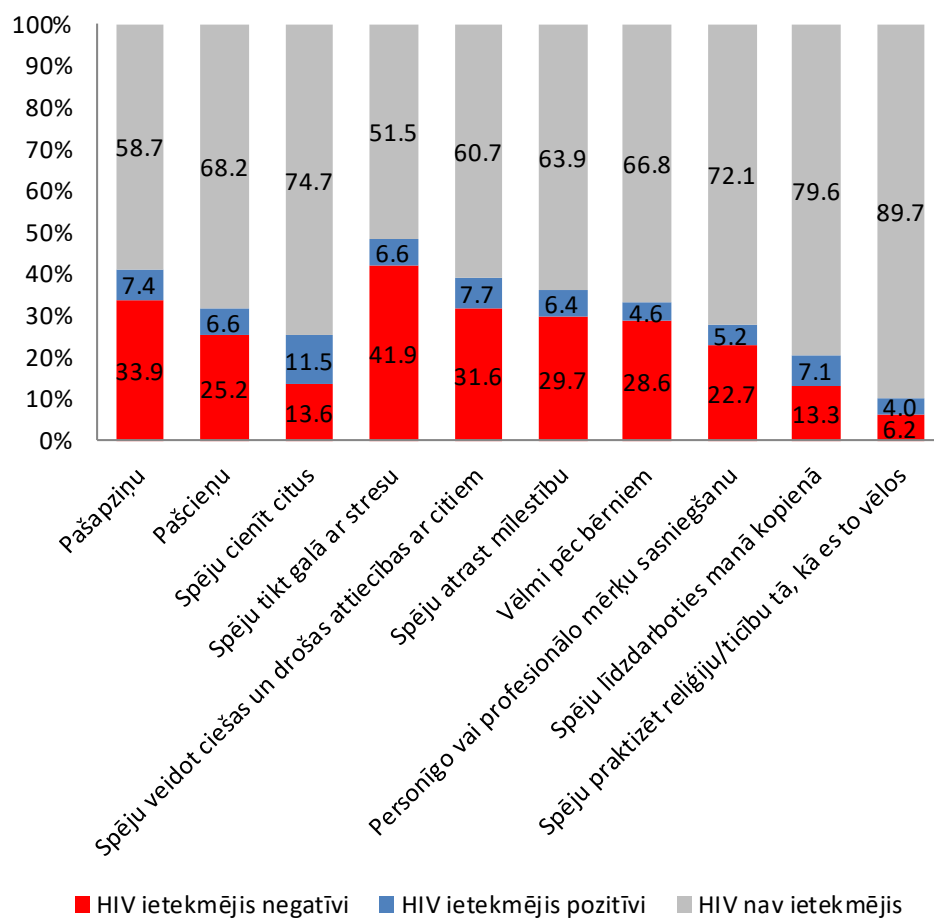
statuss to ir ietekmējis vairāk negatīvi kā pozitīvi. Lielākajai PLWH daļai HIV diagnoze negatīvi ietekmējusi spēju tikt galā ar stresu (41,9%, n=158/377), pašapziņu (33,9%, n=128/378), kā arī prasmi veidot ciešas un uzticamas attiecības ar apkārtējiem (31,6%, n=119/377).

Interesanti, ka divas no spējām/vajadzībām, saistībā ar kurām HIV diagnozes pozitīvā ietekme atzīmēta visbiežāk, sakrīt ar nule kā aprakstītajām spējām, kas visbiežāk tikušas ietekmētas arī negatīvi. Proti, HIV diagnoze visbiežāk pozitīvi ietekmējusi PLWH spēju cienīt citus cilvēkus (11,5%, n=43/375), spēju veidot ciešas un drošas attiecības ar apkārtējiem (7,7%, n=29/377), kā arī stiprināt pašapziņu (7,4%, n=28/378).

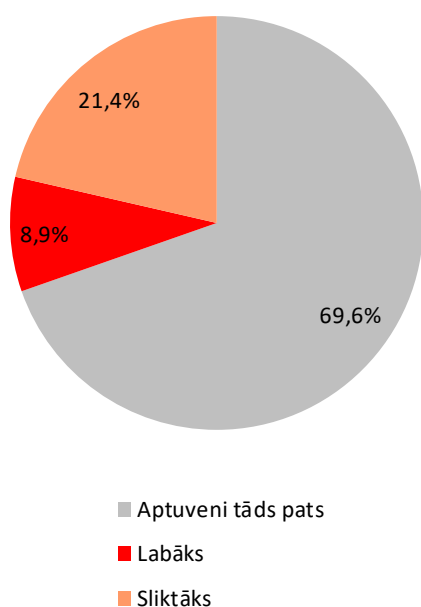
Pašcieņu, spēju atrast mīlestību, vēlmi pēc bērniem, personīgo vai profesionālo mērķu sasniegšanu un spēju līdzdarboties kopienā HIV diagnoze negatīvi ietekmējusi retāk, tomēr arī šī ietekme vērtējama kā nozīmīga, jo skar ievērojamu īpatsvaru aptaujāto – 22,7-29,7% (jeb 83-106 personas).

Jautāti par to, kā HIV statuss ir ietekmējis spēju apmierināt augstāk norādītās vajadzības iepriekš, t.i., pirms vairāk nekā gada, vairums respondentu (69,6%, n=275/369) atbild, ka ietekme bijusi tāda pati kā pēdējā gada laikā. Savukārt 8,9% (n=33/369) uzskata, ka iepriekš viņi savas vajadzības spējuši apmierināt labāk nekā pēdējā gada laikā. Tomēr pozitīvi vērtējams fakts, ka lielāks skaits (21,4%, n=79/369) PLWH uzskata, ka iepriekš viņiem klājies sliktāk, bet pēdējā gada laikā - labāk.

2.5.1. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar HIV statusa ietekmi uz spēju apmierināt savas vajadzības pēdējo 12 mēnešu laikā.

2.5.2. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar HIV statusa ietekmi uz spējām apmierināt vajadzības pirms vairāk nekā 12 mēnešiem.

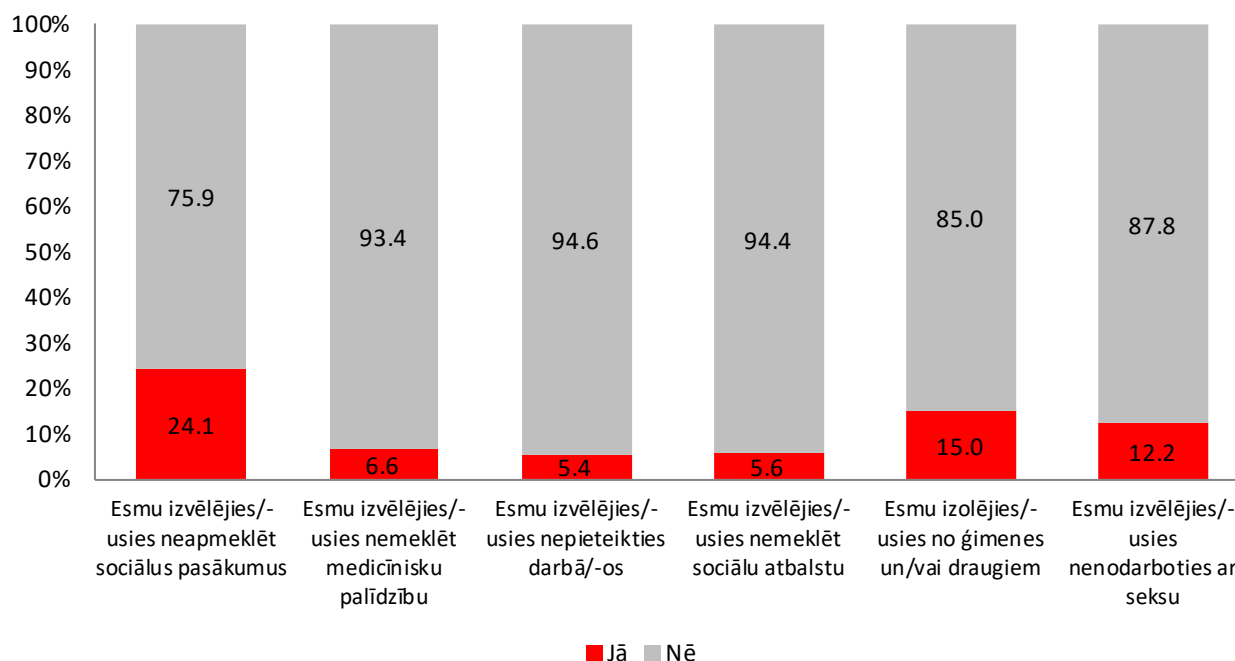

Attiecībā uz dažādiem pašstigmatizācijas veidiem 2.5.3. attēlā redzams, ka ievērojams īpatsvars – ceturtdaļa (24,1%, n=91/377) respondentu pēdējā gada laikā savā HIV statusa dēļ izvēlējušies neapmeklēt sociālus pasākumus. 15,0% (n=57/380) aptaujāto izolējušies no ģimenes vai draugiem, un 12,2% (n=46/378) HIV statusa dēļ atteikušies no dzimumdzīves.

Nemeklēt medicīnisku palīdzību, nepieteikties darbā vai nelūgt sociālu atbalstu HIV statusa dēļ izvēlējušies relatīvi maz respondentu – 18-25 personas no visiem aptaujātajiem (jeb 5,4-6,6%).

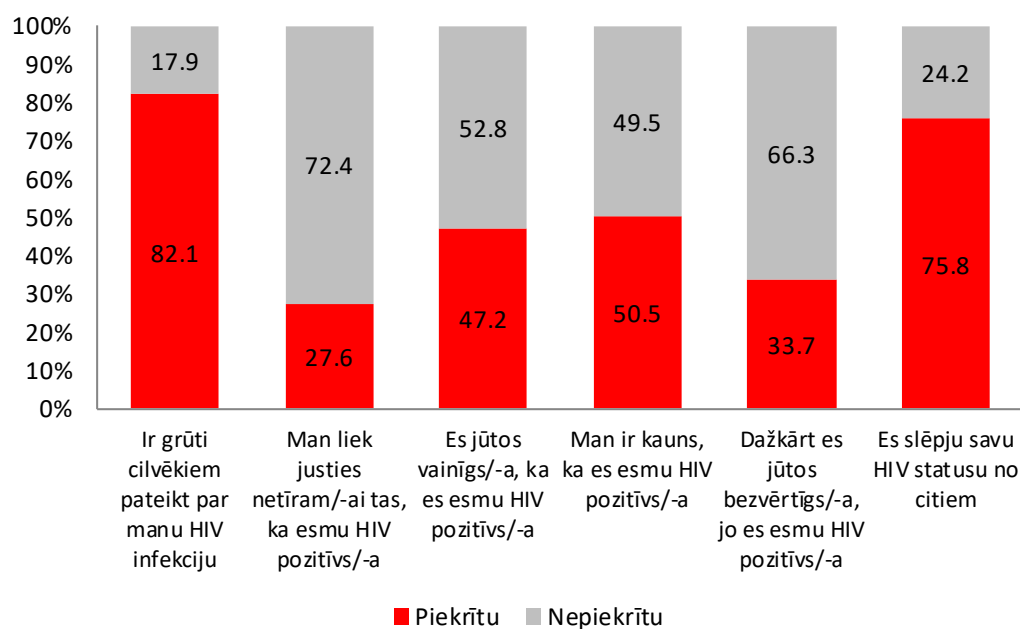
2.5.3. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar pašstigmatizāciju HIV statusa dēļ pēdējo 12 mēnešu laikā.

Aplūkojot 2.5.4. attēlu, iespējams secināt, ka kopumā ievērojamai daļai Latvijas cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, ir negatīvas sajūtas saistībā ar savu diagnozi. Lielākajai daļai aptaujāto (82,1%, n=311/379) ir grūti kādam citam atklāt savu HIV statusu. Absolūts vairākums (75,8%, n=288/380) aptaujāto savu HIV statusu

slēpj no citiem. Puse PLWH (50,5%, n=192/380) izjūt kaunu par to, ka ir HIV pozitīvi, vai arī jūtas vainīgi, ka ir inficējušies (47,2%, n=179/379). Trešā daļa aptaujāto personu HIV dēļ jūtas bezvērtīgi vai netīri (attiecīgi 33,7% (n=128/380) un 27,6% (n=105/380).

2.5.4. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar sajūtām HIV statusa dēļ.

2.6. SASKARSME AR VESELĪBAS APRŪPES IESTĀDĒM

2.6.1. HIV TESTĒŠANA, APRŪPE UN ĀRSTĒŠANA

Respondentiem tika uzdots arī jautājums, vai HIV testa veikšana bijusi viņu izvēle. Vairums aptaujāto (69,7%, n=265/380) atbildēja apstiprinoši. Taču satraucošs ir fakts, ka aptuveni trešā daļa indivīdu (jeb 115 personas) jutās spiesti veikt HIV testu vai nezināja, ka viņiem tas veikts (skat. 2.6.1.1. attēlu).

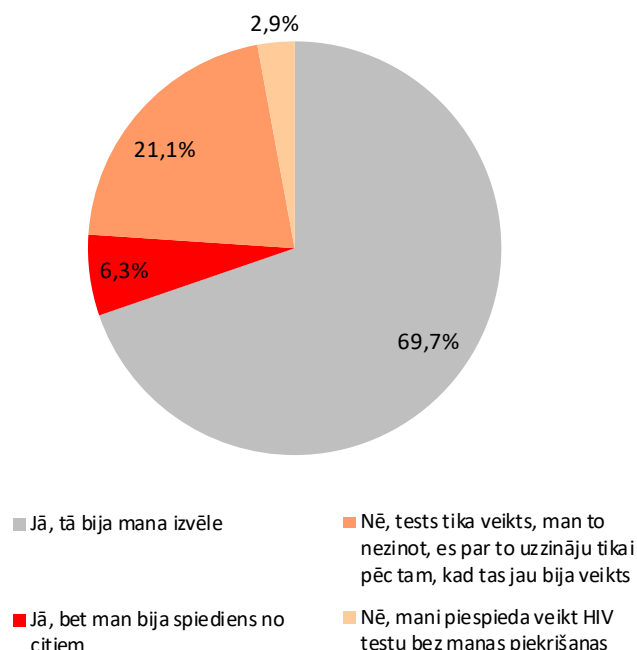
Augstais to personu īpatsvars, kuri nezināja, ka viņiem veikts HIV tests (21,1%, n=80/380), iespējams, liecina par nepieciešamību Latvijā uzlabot pirmtesta konsultāciju kvalitāti.

Tiem 289 respondentiem, kuri atbildēja, ka HIV testa veikšana bijusi viņu izvēle, tika vaicāts par testa veikšanas galveno iemeslu. 2.6.1.2. attēlā redzams, ka šis galvenais iemesls ir riska apzināšanās (48,8%, n=141/289). Otrs biežākais iemesls ir vēlme uzzināt savu HIV statusu (24,2%, n=70/289), bet trešais biežākais – veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēja iniciatīva (11,1%, n=32/289). Nevalstisko organizāciju iniciatīva, slikta pašsajūta vai administratīva prasība kā HIV testa veikšanas iemesls minēts retāk.

19 aptaujātie norādījuši arī citu HIV testa veikšanas iemeslu – šo atbilžu skaidrojumos pārliecinoši dominē draugu vai partneru ierosinājums veikt izmeklējumu.

Uz jautājumu par laika periodu no domas par testa nepieciešamību rašanās līdz reālai testa veikšanai pirmo reizi mūžā, visbiežākā atbilde bija – līdz pusgadam (skat. 2.6.1.3. attēlu) (44,3%, n=128/289). Tomēr satraucoši, ka trešā daļa respondentu (jeb 87 personas) norāda, ka pagājis ilgāks laiks – no 7 mēnešiem līdz pat vairāk nekā diviem gadiem.

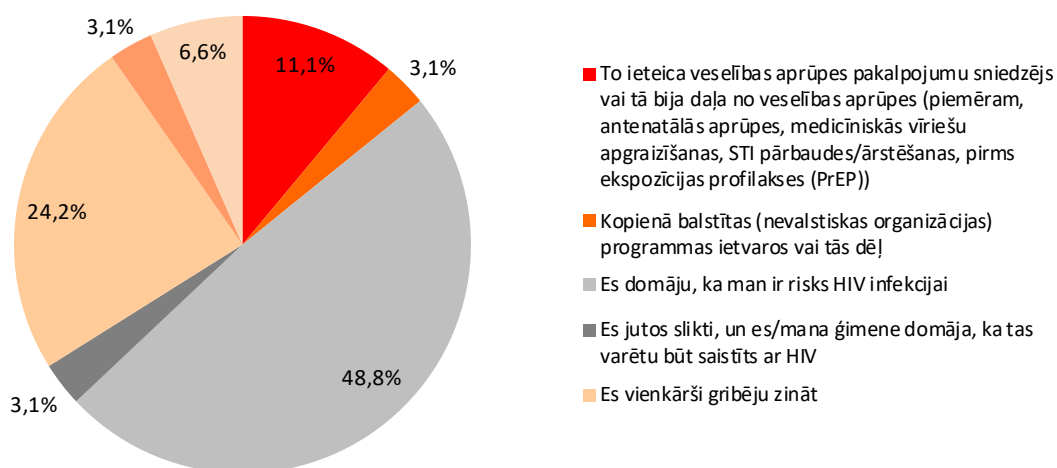
2.6.1.1. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar HIV testa veikšanas apstākļiem.

Tāpat šķiet satraucoši, ka ceturtdā daļa aptaujāto (24,2% (n=70/289) apliecina, ka tieši bailes no citu cilvēku (piemēram, draugu, ģimenes, darba devēja vai kopienas) atbildes reakcijas testa pozitīva rezultāta gadījumā lika vilcināties ar tā veikšanu.

Iepriekš minētie fakti, iespējams, apliecina vajadzību valstī veicināt izskaidrošanas, motivēšanas un iedrošināšanas darbu iedzīvotāju vidū attiecībā uz HIV testa veikšanu, lai infekcija tiktu atklāta pēc iespējas ātrāk un maksimāli savlaicīgi saņemta ārstēšana un aprūpe.

2.6.1.2. attēls. Pēc savas vēlēšanās HIV testu veikušo PLWH īpatsvars saistībā ar testa veikšanas apstākļiem.

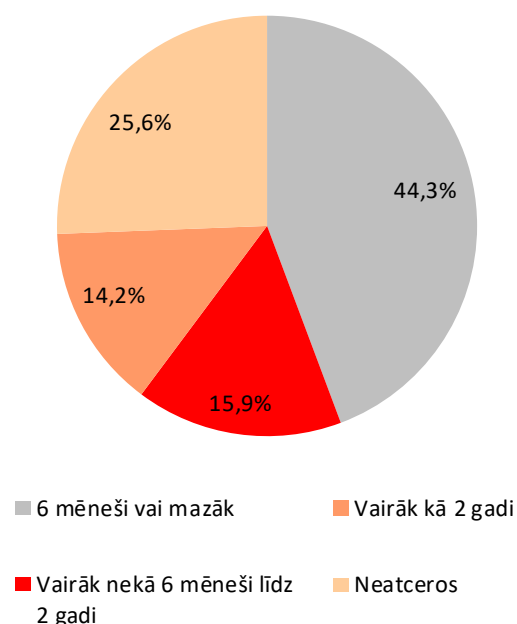

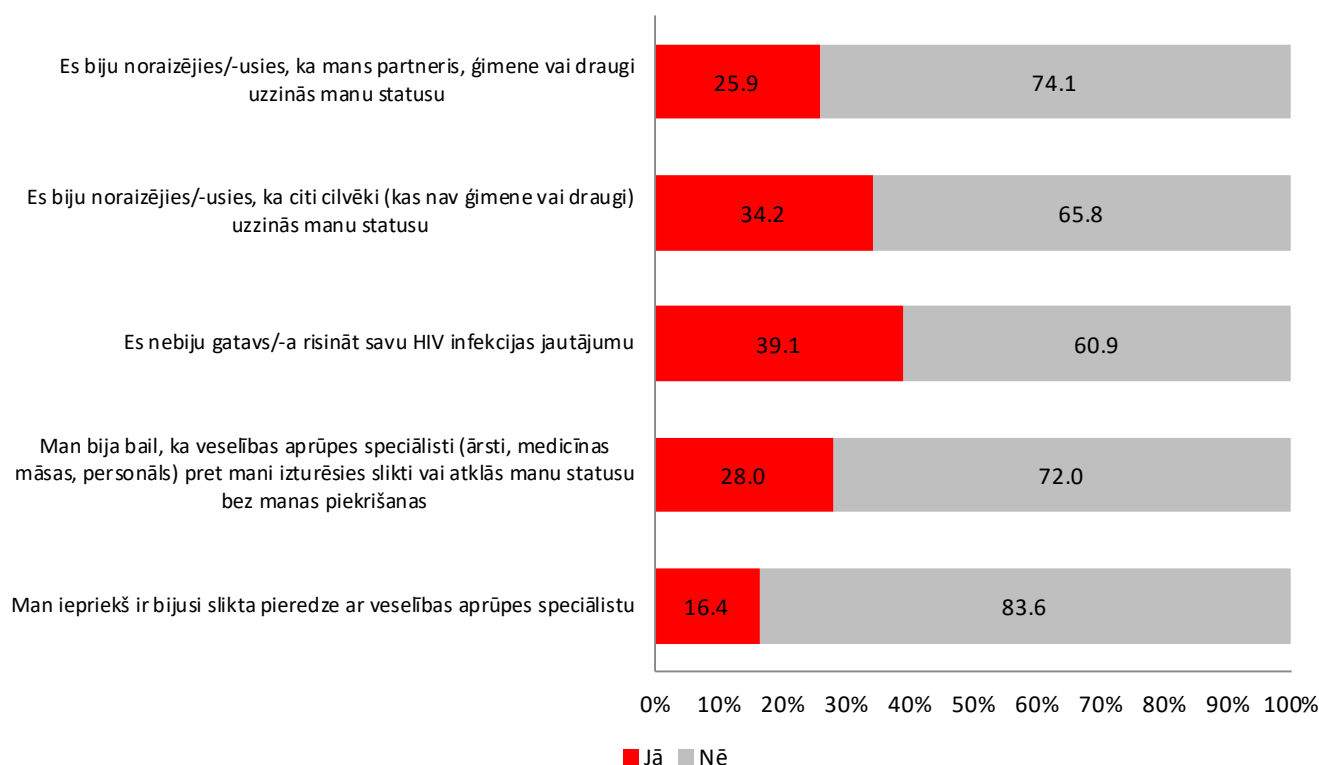
Tālāk pētījumā visiem respondentiem tika uzdots jautājums, vai ir bijuši kādi faktori, kas likuši viņiem vilcināties, atlikt vai kavēties attiecībā uz HIV aprūpes vai ārstēšanas saņemšanu. 2.6.1.4. attēlā redzams, ka šādus šķēršļus atzinušo cilvēku īpatsvars ir samērā augsts. Vairāk nekā trešā daļa (39,1%, n=147/376) PLWH atbild, ka aprūpi vai ārstēšanu nav uzsākuši, jo nav bijuši gatavi risināt HIV jautājumu. Otrs biežāk uzrādītais šķērslis, kuru arī atzīmē trešā daļa aptaujāto (34,2%, n=130/380), ir raizes, ka par viņu HIV statusu varētu uzzināt ģimenei nepiederoši cilvēki.

Trešais biežākais šķērslis, kuru nosauc nedaudz mazāk nekā trešdaļa aptaujāto (28,0%, n=106/379) un kas šķiet īpaši satraucošs – bailes, ka medicīnas personāls, uzzinot pacienta HIV statusu, izturēsies slikti vai kādam izpaužis šo informāciju. Turklāt 16,4% (n=62/378) norāda, ka viņiem jau iepriekš saskarsmē ar veselības aprūpes darbiniekiem ir bijusi slihta pieredze. Divi pēdējie aprakstītie iemesli liecina par iespējamu nepieciešamību gan sistemātiski un atkārtoti izglītot veselības aprūpes darbiniekus par konfidencialitātes aspektiem, gan informēt pacientus un veicināt viņu uzticēšanos veselības aprūpes sistēmai.

2.6.1.3. attēls. Pēc savas vēlēšanās HIV testu veikušo PLWH īpatsvars saistībā ar laika periodu no domas veikt testu līdz testa veikšanai.

2.6.1.4. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar faktoriem, kas kavējuši saņemt aprūpi un ārstēšanu.

Uz jautājumu par laika periodu no HIV diagnosticēšanas brīža līdz ārstēšanas uzsākšanai, piektā daļa (21,4%, n=81/378) respondentu atbildējuši, ka nekad nav saņēmuši ārstēšanu. Tikai 2 respondenti (0,5%) ārstēšanu saņēmuši saskaņā ar PVO „testēties un ārstēties” principu, proti, uzreiz pēc HIV diagnosticēšanas. Visbiežāk (34,1%, n=129/378) personas, kuras Latvijā dzīvo ar HIV, ārstēšanu diemžēl saņēmušas vairāk nekā 2 gadus pēc in-

fekcijas diagnosticēšanas. Tas nozīmē, ka valstī nepieciešams veikt uzlabojumus attiecībā uz ārstēšanas savlaicīgu saņemšanu. Jāatzīmē, ka kopš pētījuma lauka darba veikšanas valstī ir atcets līdzšinējais CD4 šūnu sliekšnis HAART uzsākšanai. Tātad šobrīd ārstēšanas aptveres paaugstināšanai veicama PLWH informēšana un motivēšana.

Personām, kurām ir HAART pieredze, tika jautāts par veidu, kā viņi terapiju ir uzsākuši. Kā redzams 2.6.1.6. attēlā, vairums respondentu (80,3%, n=236/294) piekrituši uzsākt terapiju, tiklīdz tā tika piedāvāta, savukārt 12,2% (n=36/294) ar terapijas uzsākšanu nolēma nogaidīt. Septiņi respondenti (jeb 2,4%) jutās piespiesti uzsākt terapiju.

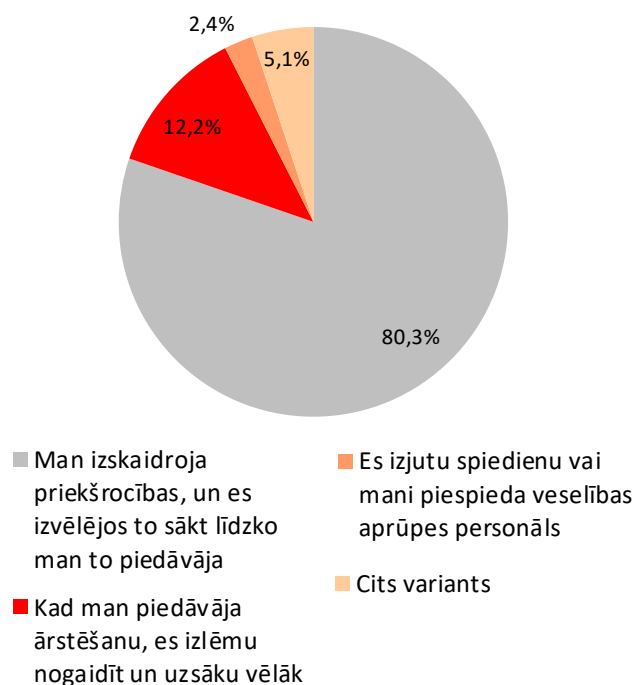
5,1% (n=15/294) PLWH atzīmējuši atbildi variantu „cits”, kura paskaidrojumā dominē draugu, ģimenes vai partneru ieteikums uzsākt terapiju un paša iniciatīva / terapijas pieprasīšana ārstniecības personām.

Uz jautājumu, vai respondents šobrīd saņem HAART, teju visi (93,5%, 272/291) no PLWH ar HAART pieredzi atbild apstiprinoši.

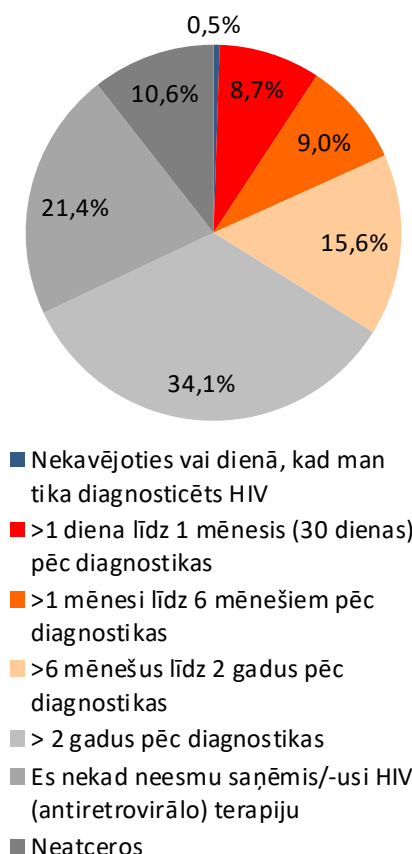
Personām, kurām nav HAART pieredzes vai kuras šobrīd nesaņem ārstēšanu, tika uzdots jautājums par šīs situācijas iemesliem. Visbiežākais iemesls ir nekvalificēšanās ārstēšanas saņemšanas kritērijiem – šādu atbildi sniedz 38,2% (n=39/102) personas. Otrs biežākais iemesls ir uzskats, ka šobrīd terapija nav nepieciešama (30,4%, n=31/102).

Citas atbildes – gatavības trūkums risināt savus ar HIV infekciju saistītos veselības jautājumus, nespēja saņemt medikamentus klīnikā vai aptiekā, bažas par konfidencialitāti, blaknes vai nespēja atļauties medikamentus – minētas reti. Atbildi variantus „medikamenti nav pieejami klīnikā (saskaņā ar politiku vai beigušies krājumi)” un “mani uztrauc, ka veselības aprūpes darbinieki pret mani slikti izturēsies vai bez manas piekrišanas atklās manu HIV statusu” nav atzīmējis neviens respondents.

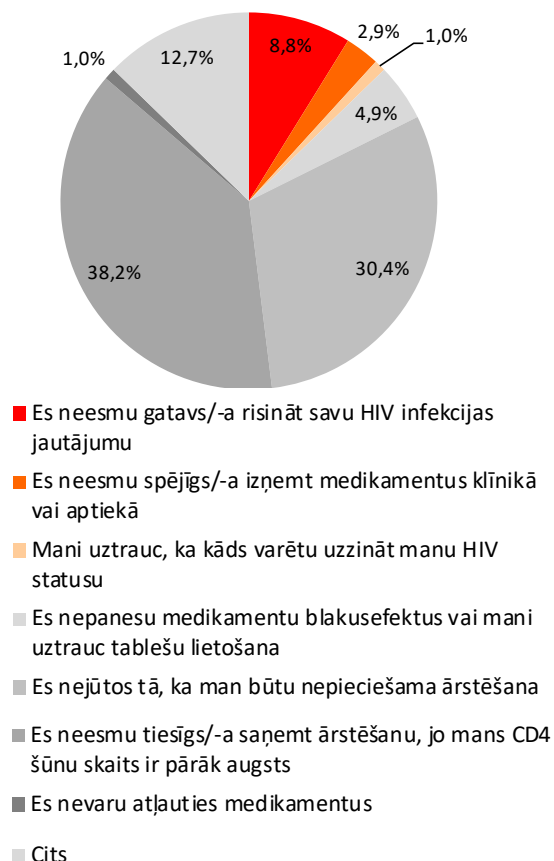
2.6.1.6. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar HIV ārstēšanas saņemšanas apstākļiem.

2.6.1.5. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar laiku no HIV diagnosticēšanas līdz ārstēšanai.

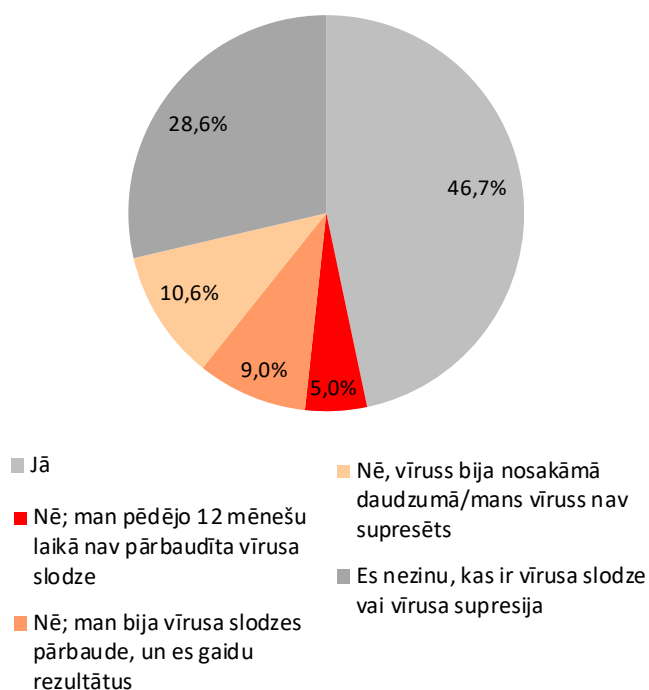

2.6.1.7. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar iemesliem, kādēļ netiek saņemta HIV ārstēšana.

2.6.1.8. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar vīrusa slodzes nosakāmību.

Tālākā pētījuma gaitā personām ar HAART pieredzi tika uzdots jautājums, vai pēdējo 12 mēnešu laikā bailes par to, ka jēl kāds varētu uzzināt par viņu HIV statusu, bija iemesls tam, ka tika palaista garām (izlaista) kāda HAART medikamentu deva. Uz šo jautājumu 10,9% (n=32/293) respondentu atbildējuši apstiprinoši.

Gandrīz puse (46,7%, n=176/377) pētījuma dalībnieku uz jautājumu, vai pēdējo 12 mēnešu laikā ir tikuši informēti par nenosakāmu vīrusa slodzi vai arī vīrusa supresiju ("labu/zemu vīrusa slodzi"), atbild apstiprinoši (skat. 2.6.1.8. attēlu). 5,0% (n=19/377) respondentu pēdējā gada laikā nav veikta vīrusa slodzes pārbaude un 9,0% (n=34/377) gaida šīs pārbaudes rezultātus. Vīruss nav supresēts desmitajai daļai (10,6%, n=40/377) pētījuma dalībnieku.

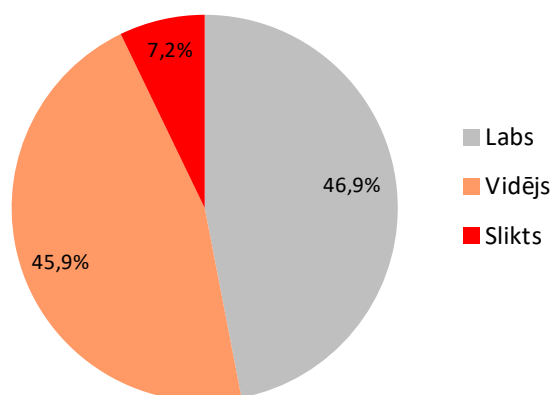
Pārsteidzošs ir fakts, ka teju trešā daļa (28,6%, n=108/377) PLWH nezina, kas ir vīrusa slodze vai vīrusa supresija, kas liecina par nepieciešamību mūsu valstī sistemātiski veikt un atkārtot personu, kuras dzīvo ar HIV, informēšanu un izglītošanu.

2.6.2. VISPĀRĒJAIS VESELĪBAS STĀVOKLIS

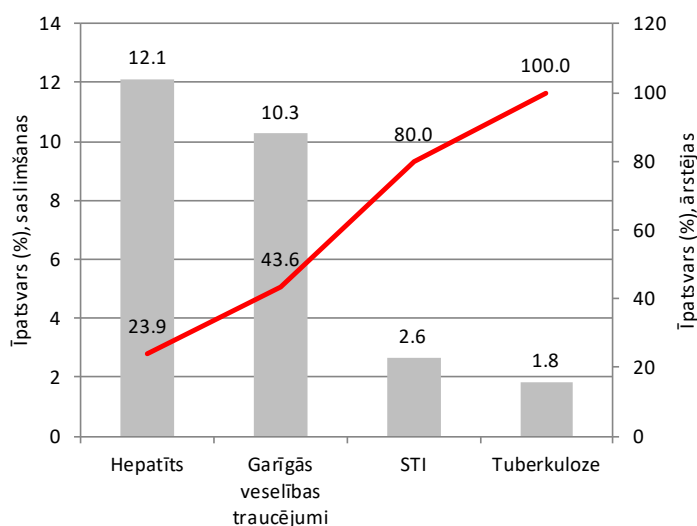
Pozitīvi vērtējams fakts, ka tikai 7,2% (n=27/377) pētījuma dalībnieku savu veselību vērtē kā sliktu. Teju puse (46,9%, n=177/377) uzskata, ka viņiem ir laba veselība (skat. 2.6.2.1. attēlu).

Zemāk 2.6.2.2. attēlā redzams, ka pēdējā gada laikā aptaujātajiem diagnosticētas arī citas slimības. Visbiežāk diagnosticēts hepatīts – šādu atbildi sniedz astotā daļa (12,1% (n=46/380) respondentu. Gandrīz tikpat bieži diagnosticēti arī psihiskas

2.6.2.1. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar veselības pašvērtējumu.

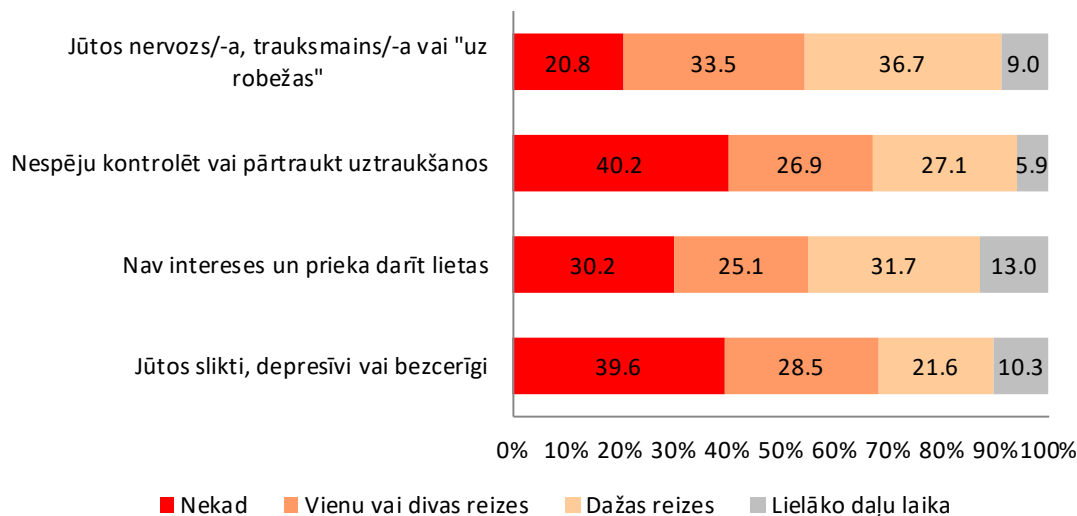
2.6.2.2. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar citu saslimšanu diagnosticēšanu pēdējo 12 mēnešu laikā.

dabas traucējumi (trauksme, depresija, bezmiegs, stress, u.tml.) – apstiprinošu atbildi attiecībā uz šo diagnožu grupu sniedz 10,3% (n=39/380) respondentu. STI vai tuberkuloze pēdējā gada ietvaros diagnosticēta reti.

Visi tuberkulozes pacienti un lielākā daļa (80,0%, n=8/10) STI pacientu ir saņēmuši šo slimību ārstēšanu (skat. 2.6.2.2. attēlu). Diemžēl mazāk nekā puse (43,6%, n=17/39) pacientu ar psihiskās veselības problēmām un tikai ceturtdaļa (23,9%, n=11/46) hepatīta pacientu atzīmē, ka ir saņēmuši attiecīgo ārstēšanu.

2.6.2.3. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar psihiskās veselības problēmām pēdējo 2 nedēļu laikā.

Pozitīvi, ka tādu cilvēku, kuri pēdējo divu nedēļu ietvaros lielāko daļu laika izjutuši 2.6.2.3. attēlā redzamās psihiskās veselības problēmas, ir relatīvi maz. Tomēr arī šie rādītāji ir vērtīgi, proti, 13,0% (n=49/378) respondentu lielāko daļu laika nav izjutuši interesi un prieku kaut ko darīt un 10,3% (n=39/379) jutušies slikti, depresīvi vai bezcerīgi. 9,0% (n=34/379) lielāko daļu laika jutušies nervozi jeb trauksmaini un 5,9% (n=22/376) nav spējuši uztraukumu kontrolēt vai pārtraukt.

Vaicāti, vai ir saņēmuši jebkāda veida atbalstu iepriekš minēto problēmu gadījumā, tikai 21,9% (n=66/302) respondentu atbild apstiprinīgi. Lielākoties saņemts draugu un ģimenes atbalsts (51,5%, n=34/66), trešā daļa (27,3%, n=18/66) norāda arī profesionālas (psihologa, psihoterapeita vai psihiatra) palīdzības saņemšanu. Vēl 16,7% (n=11/66) atzīmē, ka saņēmuši atbalstu nevalstiskajās organizācijās vai atbalsta/pašpalīdzības grupās. Sešas personas (9,1%) lietojušas medikamentus (antidepresantus, nomierinošus līdzekļus u.tml.).

2.6.3. PIEREDZE AR PAKALPOJUMU SAŅĒMŠANU

Uz jautājumu par ikdienas HIV aprūpes un ārstēšanas saņemšanu vairums (85,8%, n=325/379) respondentu atzīmē, ka to saņem valsts / sabiedriskā klīnikā vai iestādē. Divas personas atzīmē, ka aprūpi saņem vairākās vietās, viena – ka to saņem privātā klīnikā, slimnīcā vai pie privāta ārsta. 51 persona (jeb 13,5%) atzīst, ka patlaban HIV aprūpi vai ārstēšanu nesaņem.

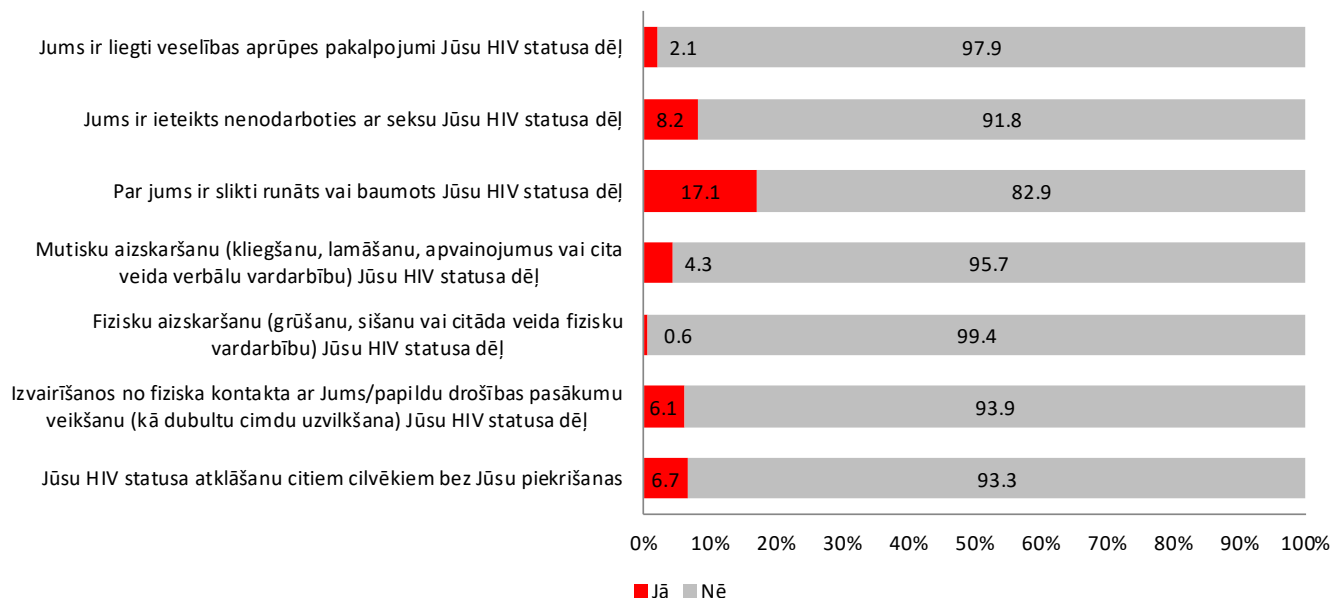
Starptautiskajā anketā iekļautos atbilžu variantus „nevalstiskā klīnikā vai iestādē” un „kopienā balstītā aprūpes iestādē (piemēram, dienas centrā, patversmē)” neatzīmē neviens no Latvijas respondentiem, kas ir saprotami, jo šādas aprūpes iespējas mūsu valstī piedāvātas netiek. Domājams, terapijas

pieejamības un aptveres veicināšanas nolūkā, iedvesmojoties no citu valstu pieredzes, šīs iespējas būtu ieviešamas arī mūsu valstī.

Turpmākajā pētījumā gaitā dalībniekiem tika uzdots jautājums, vai pēdējo 12 mēnešu laikā viņi ir pieredzējuši no veselības aprūpes iestādes, kurā tiek saņemta HIV aprūpe, personāla dažādus negatīvas attieksmes aspektus. Zemāk 2.6.3.1. attēlā redzams, ka teju piektā daļa (17,1%, n=56/327) respondentu piedzīvojuši baumošanu no veselības aprūpes personāla puses. Gandrīz desmitā daļa (8,2%, n=27/328) ir saņēmuši ieteikumu pārtraukt dzimumdzīvi tādēļ, ka ir HIV inficēti. Vēl 6,7% (n=22/326) PLWH piedzīvojuši to, ka veselības aprūpes personāls bez viņu piekrišanas atklāj kādam citam viņu HIV statusu. Un vēl 6,1% (n=20/326) saskarsmes laikā ar medicīnas personālu piedzīvojuši izvairīšanos no fiziskiem pieskārieniem vai papildu drošības pasākumu veikšanu no ārstniecības personu puses (dubultu cimdu pāru lietošanu, u.tml.). Mutisku aizskaršanu (klieģšanu, lamāšanos, apvainošanu u.tml.) pieredzējuši 4,3% (n=14/328) respondentu. Citi negatīvas attieksmes aspekti – veselības aprūpes pakalpojumu liegšana, fiziska aizskaršana – pieredzēti relatīvi reti (tos pieredzējušas 2-7 personas).

2.6.3.1. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar pieredzēto HIV aprūpes personāla attieksmi.

Uz jautājumu, vai pēdējo 12 mēnešu laikā ir meklēti veselības aprūpes pakalpojumi saistībā ar citām veselības problēmām (piemēram, malāriju, gripu, zobārstniecības pakalpojumiem, vakcināciju, traumām u.c.), vairāk nekā puse aptaujāto (62,6%, n=238/380) atbild apstiprinoši.

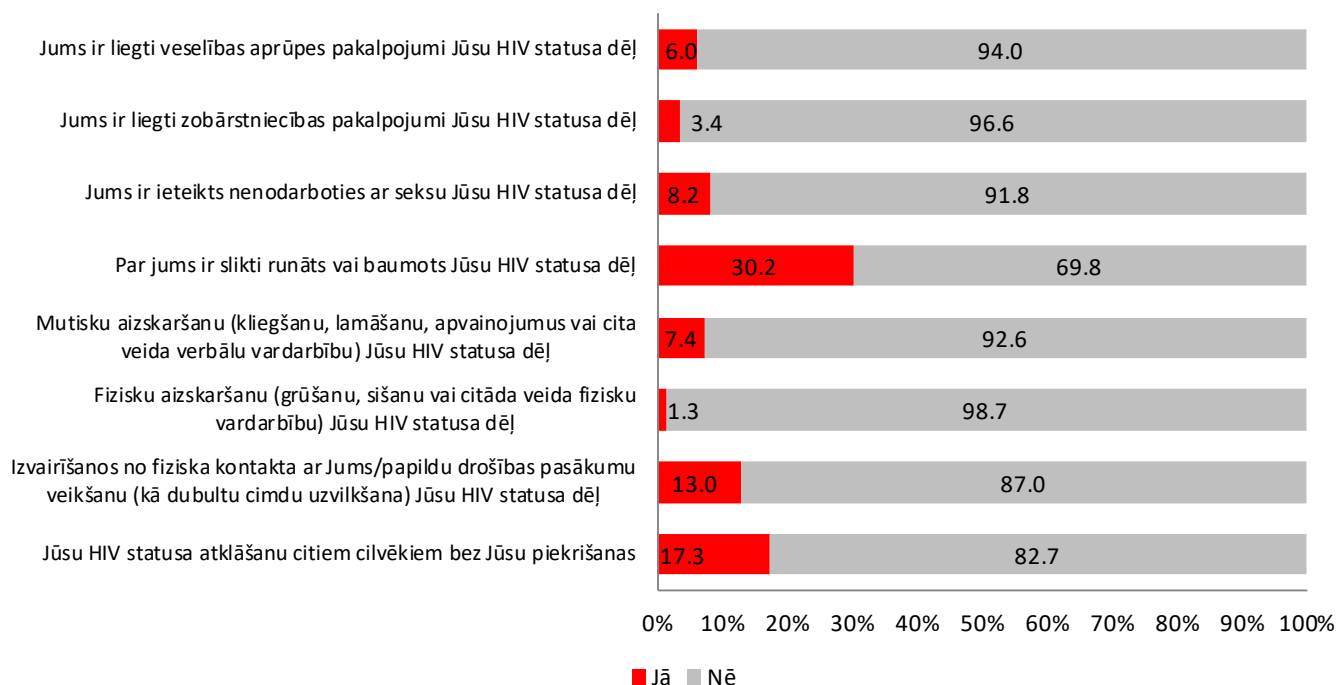
Kā redzams 2.6.3.2. attēlā, līdzīgi kā HIV aprūpes personāla gadījumā, arī no citu veselības aprūpes darbinieku puses visbiežāk PLWH ir piedzīvojuši baumošanu (30,2%, n=70/232).

Satraucošs šķiet fakts, ka piektā daļa PLWH (17,3%,

n=40/231) ir pieredzējuši, ka citi medicīnas darbinieki kādam bez viņu piekrišanas ir izpauduši viņu HIV statusu, kas ir ievērojami augstāks rādītājs kā HIV aprūpes personāla gadījumā. Tas varētu liecināt, ka Latvijā ir nepieciešams izglītojošais darbs ar ģimenes ārstiem, zobārstiem, kā arī citiem ārstiem-speciālistiem.

Cita veida negatīva attieksme, līdzīgi kā HIV aprūpes personāla gadījumā, arī no pārējo medicīnas darbinieku puses piedzīvota ievērojami retāk (skat. 2.6.3.2. attēlu).

2.6.3.2. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar pieredzēto cita medicīnas aprūpes personāla attieksmi.

Vēl aptaujas dati liecina, ka, saņemot vispārējus (ar HIV ne-saistītus) veselības aprūpes pakalpojumus ārpus HIV klīnikas, tikai puse (43,5%, n=162/372) PLWH parasti atklāj savu HIV statusu.

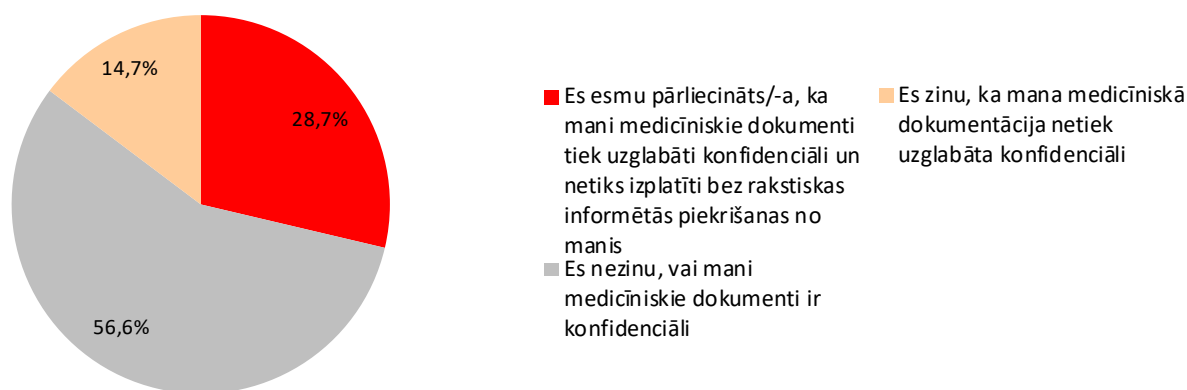
Tāpat satraucoša šķiet atrade, ka tikai nepilna trešā daļa (28,7%, n=109/380) aptaujāto ir pārliecināti, ka viņu medicīniskā dokumentācija saistībā ar HIV infekciju tiek uzglabāta konfidenciali (skat. 2.6.3.3. attēlu), kas vēlreiz apliecina nepieciešamību veikt izglītojošo darbu gan medicīnas profesionāļu, gan pacientu vidū.

2.6.4. SEKSUĀLĀ UN REPRODUKTĪVĀ VESELĪBA

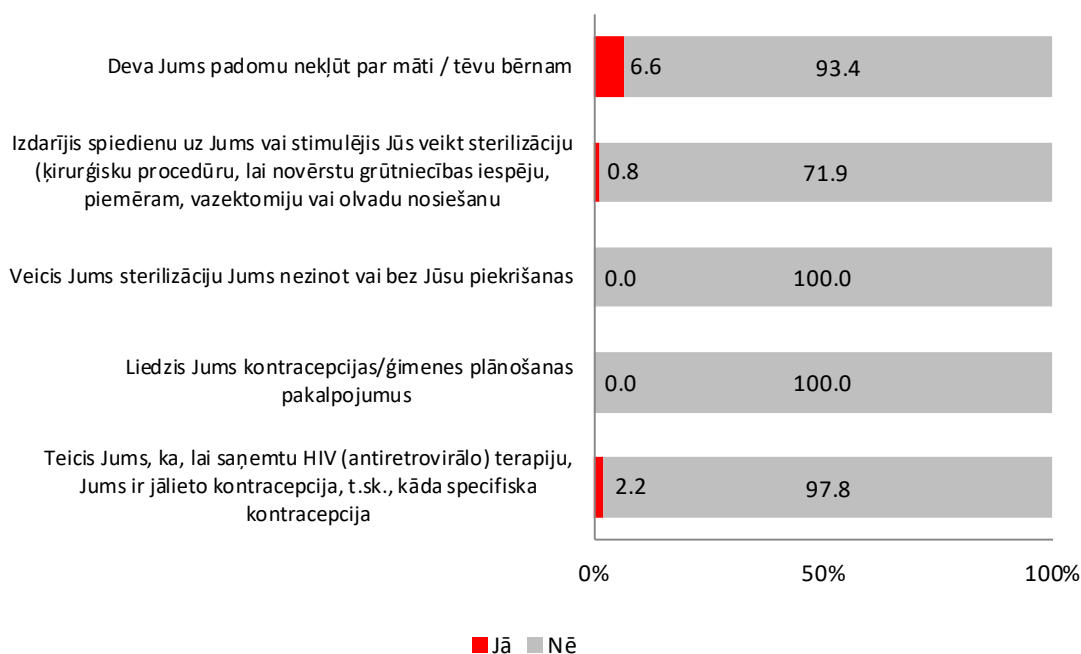
Zemāk 2.6.4.1. attēlā redzams, ka negatīva pieredze sadarbībā ar medicīnas personālu seksuālās un reproduktīvās veselības kontekstā kopumā nav bieži sastopama. Tomēr 6,6% (n=24/366) respondentu ir saņēmuši rekomendāciju neradīt pēcnācējus.

Astoņas personas (jeb 2,2%) ir saņēmušas HAART ar nosacījumu, ka viņi lietos kontracepciju. Un vēl 3 personas (jeb 0,8%) ir izjutuši spiedienu no veselības aprūpes darbinieku puses veikt sterilizāciju.

2.6.3.3. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar pārliecību par medicīnas ierakstu konfidencialitāti un drošību.

2.6.4.1. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar saņemtajiem ieteikumiem vai veiktajām darbībām seksuāli reproduktīvās veselības kontekstā.

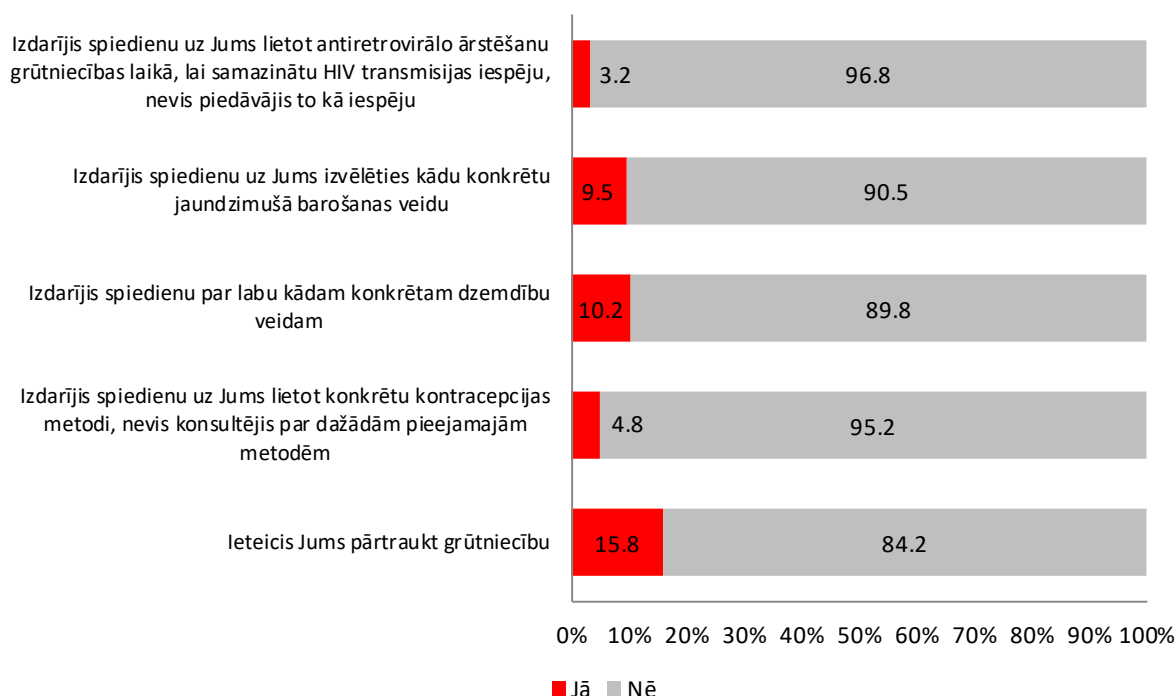
Tālāk tika uzdoti daži jautājumi tikai sievietēm. Secināms, ka 15,8% (n=16/101) sieviešu, kuras dzīvo ar HIV, ir saņēmušas kāda medicīnas darbinieka ieteikumu pārtraukt grūtniecību. Tāpat desmitā daļa sieviešu (10,2%, n=10/98) izjutušas spiedienu no ārsta puses attiecībā uz kādu konkrētu dzemdību veidu, un vēl 9,5% (n=9/95) sieviešu izjutušas spiedienu attiecībā uz kādu konkrētu bērna barošanas veidu.

Spiedienu no ārstniecības personu puses izvēlēties kādu

konkrētu diagnostikas metodi vai spiedienu lietot HAART izjutušas 3-5 sievietes.

Iespējams, šie rezultāti liecina par nepieciešamību pārrunāt ar medicīnas darbiniekiem tādas alternatīvo piedāvājumu izteikšanas metodes, kas nav pacientēm aizskarošas, proti, ļauj viņām justies tiesīgām pašām izvēlēties un pieņemt informētu lēmumu.

2.6.4.2. attēls. PLWH sieviešu īpatsvars saistībā ar saņemtajiem ieteikumiem vai veiktajām darbībām seksuāli reprodūktīvās veselības kontekstā.

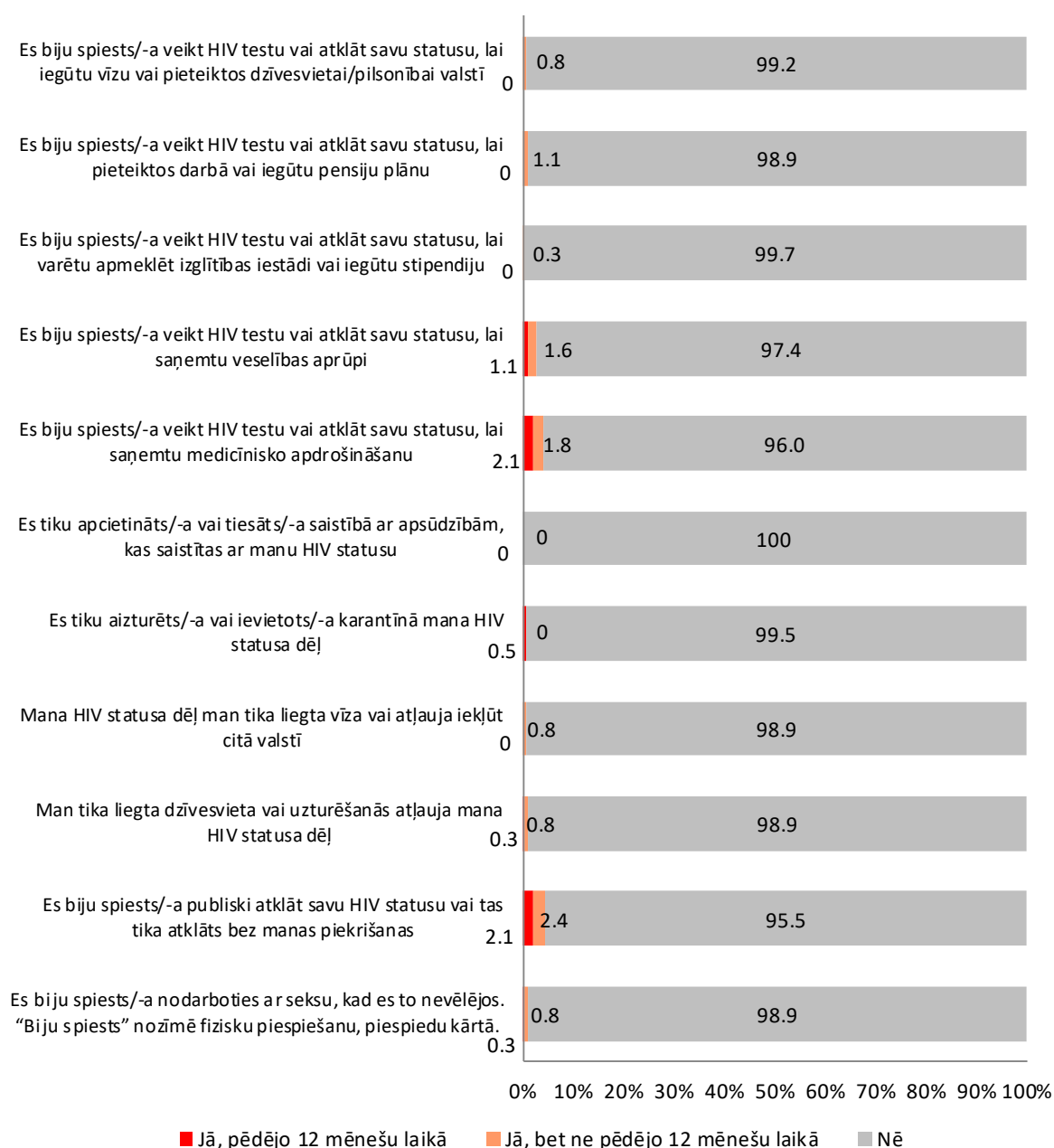

2.7. CILVĒKTIESĪBAS UN IZMAIŅU IEVIEŠANA

Iepriecinoši, ka atbilstoši 2.7.1. attēlam, cilvēktiesību pārkāpumus aptaujātie piedzīvojuši reti. Tomēr 8 personas (jeb 2,1%) pēdējo 12 mēnešu laikā ir piedzīvojušas to, ka bez viņu piekrišanas tiek atklāts kādam viņu HIV statuss, un vēl 8 personas (2,1%) pēdējā gada laikā bijušas spiestas veikt HIV testu vai atklāt savu statusu, lai saņemtu medicīnisko apdrošināšanu.

Pārējās situācijas – spiediens veikt HIV testu vai atklāt HIV statusu, lai saņemtu veselības aprūpi, aizturēšana vai ievietošana karantinā HIV statusa dēļ, dzīvesvietas vai uzturēšanās atļaujas aizliegums, seksuālā vardarbība – pēdējā gada laikā piedzīvotas reti, proti, apstiprināto atbildi snieguši 1-4 PLWH.

2.7.1. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar piedzīvotajiem cilvēktiesību pārkāpumiem.

Tālāk respondentiem, kuri bija atzīmējuši kādu no cilvēktiesību pārkāpumiem, tika jautāts, vai viņi ir mēģinājuši kaut ko darīt lietas labā, piemēram, iesniegt sūdzību, sazināties ar advokātu, valsts institūciju pārstāvi vai politiķi, runāt par to publiski, sazināties ar kopienas organizāciju/personu, kuras dzīvo ar HIV, atbalsta tīklu u.c.. Uz šo jautājumu tikai 14,0% (n=6/43) aptaujāto atbildēja apstiprinoši.

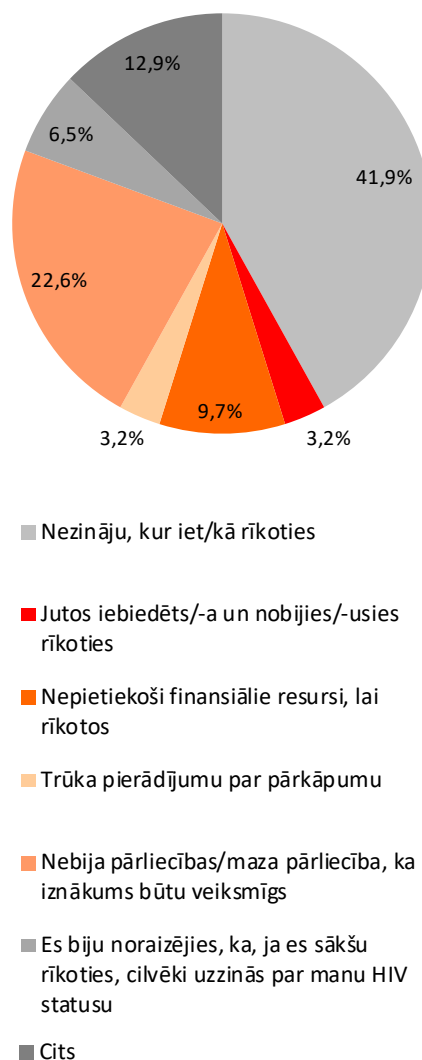
Šīm 6 personām, kuras bija griezušās pēc palīdzības, tika jautāts par sadarbības rezultātu, proti, vai jautājums tika atrisināts. Vairums (4 personas) atbildēja, ka problēma netika atrisināta. Tikai viens PLWH atbildēja, ka problēma tika atrisināta, un vēl viens respondents norādīja, ka problēmas risināšana patlaban joprojām ir procesā.

Tiem PLWH, kuri bija piedzīvojuši tiesību pārkāpumu, bet nebija meklējuši palīdzību, tika jautāts, kāpēc viņi šo atbalstu nav meklējuši. Līdzās 2.7.2. attēlā redzams, ka galvenais iemesls (41,9%, n=13/31) ir bijusi neinformētība, proti, aptaujātie nezināja, kur meklēt palīdzību. Tāpat bieži sastopams ir uzskats, ka palīdzību meklēt nav jēgas, jo iznākums tāpat nebūs veiksmīgs (22,6%, n=7/31). Šīs atbildes liecina par nepieciešamību informēt un izglīt Latvijā iedzīvotājus, tostarp PLWH, par iespējamo rīcību un palīdzību cilvēktiesību pārkāpumu gadījumā.

12,9% (n=4/31) PLWH norādījuši citu palīdzības nemeklēšanas iemeslu, proti, aizbraukšanu no valsts, savstarpēji iegūtu izlīgumu, faktu, ka problēmas risinājums nav iespējams likumdošanas dēļ, kā arī ģimenes palīdzību problēmas atrisināšanā.

Pārējie iespējamie iemesli – nepietiekami finansiālie resursi, bailes, pierādījumu trūkums – minēti retāk. Divi no aptaujā

2.7.2. attēls. Cilvēktiesību pārkāpumus piedzīvojušo PLWH, kuri negriezās pēc palīdzības, īpatsvars saistībā ar palīdzības nemeklēšanas iemesliem.

2.7.3. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar informētību par aizsargājošiem normatīviem aktiem.

piedzīvotajiem iemesliem – kāda drauga / paziņas padoms nerīkoties un pārāk sarežģīts problēmas risinājuma process – netika atzīmēts nevienā reizi.

Vsiem pētījuma dalībniekiem tika jautāts, vai viņi ir informēti, ka Latvijā ir likumi, kas pasargā cilvēkus, kuri dzīvo ar HIV, no diskriminācijas. Kā redzams 2.7.3. attēlā, diemžēl vairāk nekā puse aptaujāto (63,2%, n=240/380) nav informēti par šādu normatīvo aktu eksistenci. Tikai trešā daļa (27,1%, n=103/380) PLWH atzīmē, ka šādi likumdošanas akti Latvijā pastāv.

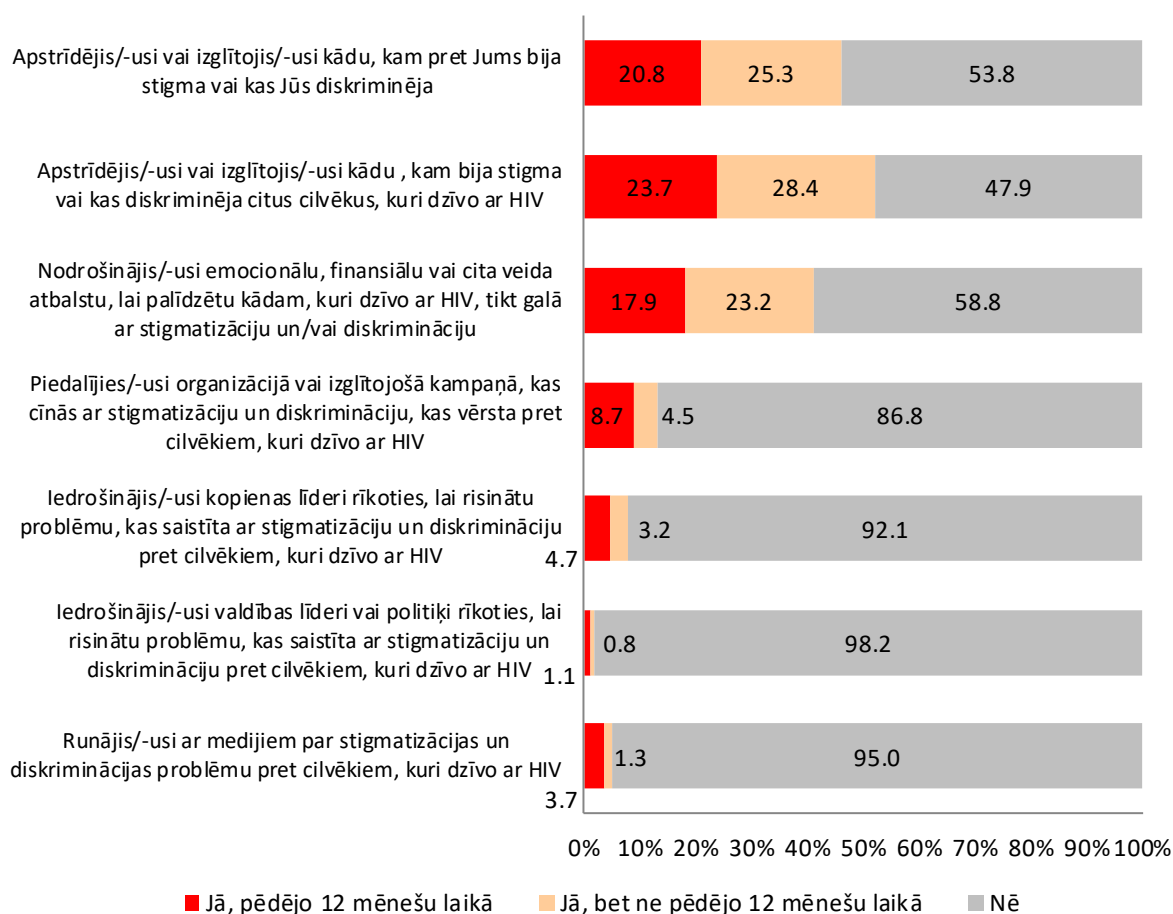
Aptaujas sadaļas par cilvēktiesību jautājumiem noslēgumā PLWH tika lūgti atzīmēt darbības, kuras viņi paši ir veikuši, lai veicinātu Latvijā HIV pozitīvo cilvēku tiesību ievērošanu. Kā redzams 2.7.4. attēlā (skat. 30. lpp.), visbiežāk (23,7%, n=90/380) respondenti atzīmē, ka pēdējā gada laikā ir izglītojuši kādu, kurš stigmatizējis vai diskriminējis HIV pozitīvu cilvēku. Gandrīz tikpat bieži (20,8%, n=79/379) aptaujātie ir izglītojuši kādu, kurš

pret viņiem pašiem izturējies stigmatizējoši vai diskriminējoši. Vēl samērā bieži (17,9%, n=68/379) respondenti nodrošinājuši emocionālu, finansiālu vai cita veida atbalstu, palīdzot kādam, kurš dzīvo ar HIV, tikt galā ar stigmatizāciju un/vai diskrimināciju.

Pārējās aktivitātes – dalība organizācijā vai kampaņā par

stigmatizācijas un diskriminācijas jautājumiem, kopienas, valdības līderu vai politiķu iedrošināšana, uzstāšanās masu medijos – atzīmētas samērā reti (to veikšanu pēdējā gada laikā atzīmējuši 4-33 respondenti). Tas nozīmē, ka būtu veicināma arī pašas PLWH kopienas Latvijā mobilizēšana aktīvākai pozīcijai par tiesību ievērošanu.

2.7.4. attēls. PLWH īpatsvars saistībā ar paša ieguldījumu PLWH tiesību ievērošanas veicināšanā.

2.8. STIGMATIZĀCIJA UN DISKRIMINĀCIJA CITU IEMESLU DĒĻ

2.8.1. TRANSPERSONAS

Pētījumā tikai 2 personas ir identificētas kā transpersonas. Kā redzams 2.8.1.1. tabulā, abi respondenti ir piedzīvojuši tikai divas situācijas, proti, mutisku un fizisku aizskaršanu. Pārējās situācijas – izstumšanu no ģimenes, aprunāšanu un aizskarošas piezīmes no ģimenes locekļu puses, bailes un

izvairīšanos no veselības aprūpes pakalpojumiem seksuālās identitātes dēļ - pieredzējis tikai viens respondents. Uz jautājumu par šantāžu seksuālās identitātes dēļ abi aptaujātie atbild noliedzoši.

Uz jautājumu, vai ģimenes locekļi un citi kopienas pārstāvji zina viņu seksuālo identitāti, abi aptaujātie atbild apstiprinoši.

Neviens no abiem respondentiem nepieder transpersonu atbalsta grupai.

2.8.1.1. tabula. Transpersonu PLWH īpatsvars saistībā ar piedzīvoto stigmatizāciju vai diskrimināciju.

	Jā, pēdējo 12 mēnešu laikā	Jā, bet pirms > 12 mēnešiem	Nē	Nav atbildes
Vai Jūs kādreiz esat juties izstumts no ģimenes aktivitātēm Jūsu seksuālās identitātes dēļ?		1		1
Vai Jūs jebkad esat jutis, ka ģimenes locekļi par Jums izsaka diskriminējošas piezīmes vai aprunā Jūs Jūsu seksuālās identitātes dēļ?	1			1
Vai Jums ir bijis bail meklēt veselības aprūpes pakalpojumus, jo Jūs uztrauc, ka kāds varētu uzzināt par Jūsu seksuālo identitāti?	1		1	
Vai Jūs kādreiz esat izvairījies meklēt veselības aprūpes pakalpojumus, jo Jūs uztrauc, ka kāds varētu uzzināt par Jūsu seksuālo identitāti?	1		1	
Vai kāds Jūs kādreiz ir centies mutiski aizskart Jūsu seksuālās identitātes dēļ?	1	1		
Vai kāds Jūs kādreiz ir šantažējis Jūsu seksuālās identitātes dēļ?			2	
Vai kādreiz kāds Jūs ir fiziski aizskāris vai sāpinājis Jūsu seksuālās identitātes dēļ?	1	1		

2.8.2. VĪRIEŠI, KURIEM IR DZIMUMATTIECĪBAS AR VĪRIEŠIEM

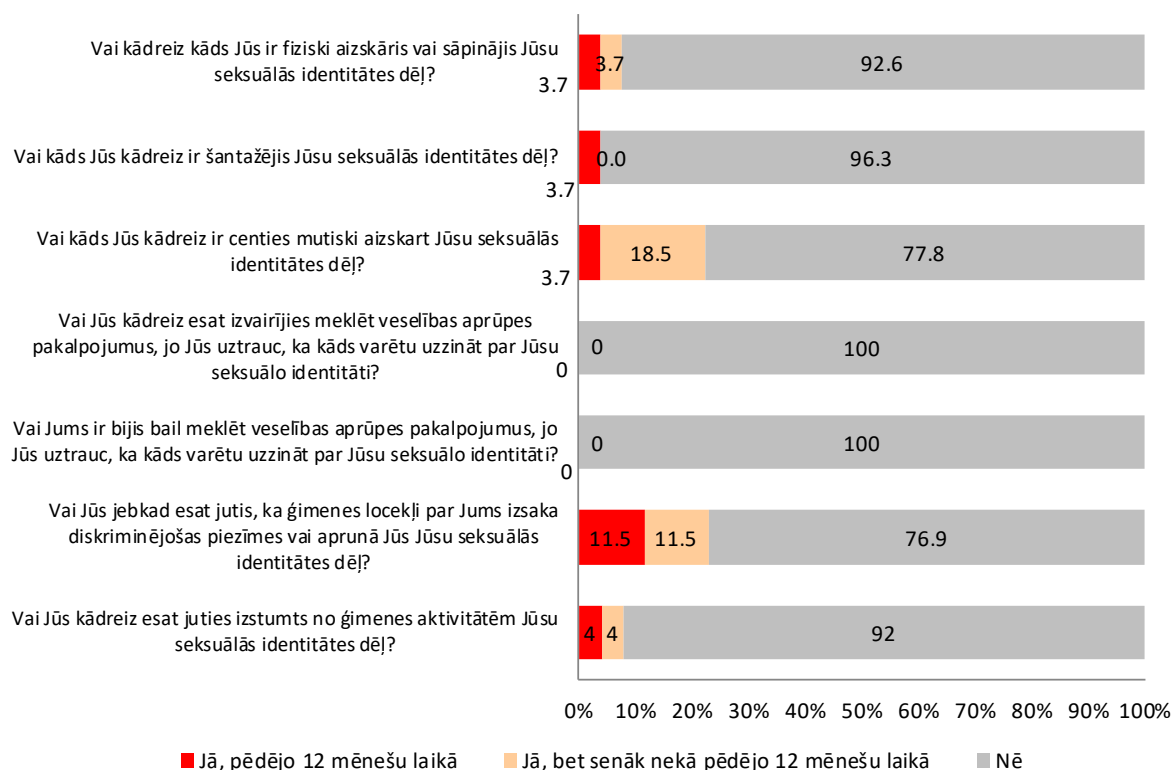
Pētījumā 29 personas identificēja sevi kā VDV.

Kā redzams 2.8.2.1. attēlā, visbiežāk pēdējā gada laikā piedzīvotā stigmatizējošā vai diskriminējošā situācija saistībā

ar VDV identitāti ir aizskarošas piezīmes vai aprunāšana ģimenē (11,5%, n=3/26). Pārējās situācijas pēdējā gada laikā piedzīvojis tikai viens respondents.

Pozitīvi, ka bailes vai izvairīšanos meklēt medicīnisku palīdzību identitātes dēļ ne pēdējā gada laikā, ne arī pirms tam neatzīmē neviens VDV.

2.8.2.1. attēls. VDV PLWH īpatsvars saistībā ar piedzīvoto stigmatizāciju vai diskrimināciju.

Līdzās 2.8.2.2. attēlā redzams, ka VDV savas seksuālās identitātes jautājumā nav sevišķi atklāti. Tikai neliels skaits vairāk nekā puse (59,3%, n=16/27) to ir atklājuši citiem VDV. Vēl mazāks īpatsvars VDV savu seksuālo identitāti atklājuši ģimenei un pārējai kopienai.

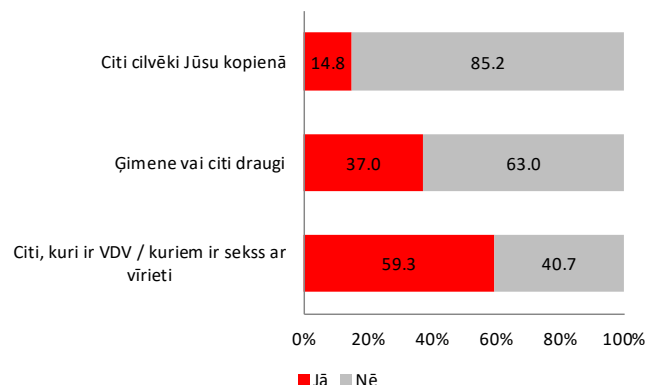
Tikai 14,8% (n=4/27) VDV pieder kādai atbalsta grupai vai tīklam.

2.8.1. GEJI / HOMOSEKSUĀLI VĪRIEŠI

46 pētījuma dalībnieki sevi identificējuši kā gejus jeb homoseksuālus vīriešus.

Kā redzams 2.8.3.1. attēlā, geji dažādas stigmatizējošas un diskriminējošas situācijas pieredzējuši biežāk nekā vīrieši, kuri sevi identificē kā VDV. Pēdējā gada laikā visbiežāk, līdzīgi kā VDV grupā, piedzīvotas aizskarošas piezīmes vai aprunāšana ģimenē (13,6%, n=6/44) un mutiska aizskaršana no citu cil-

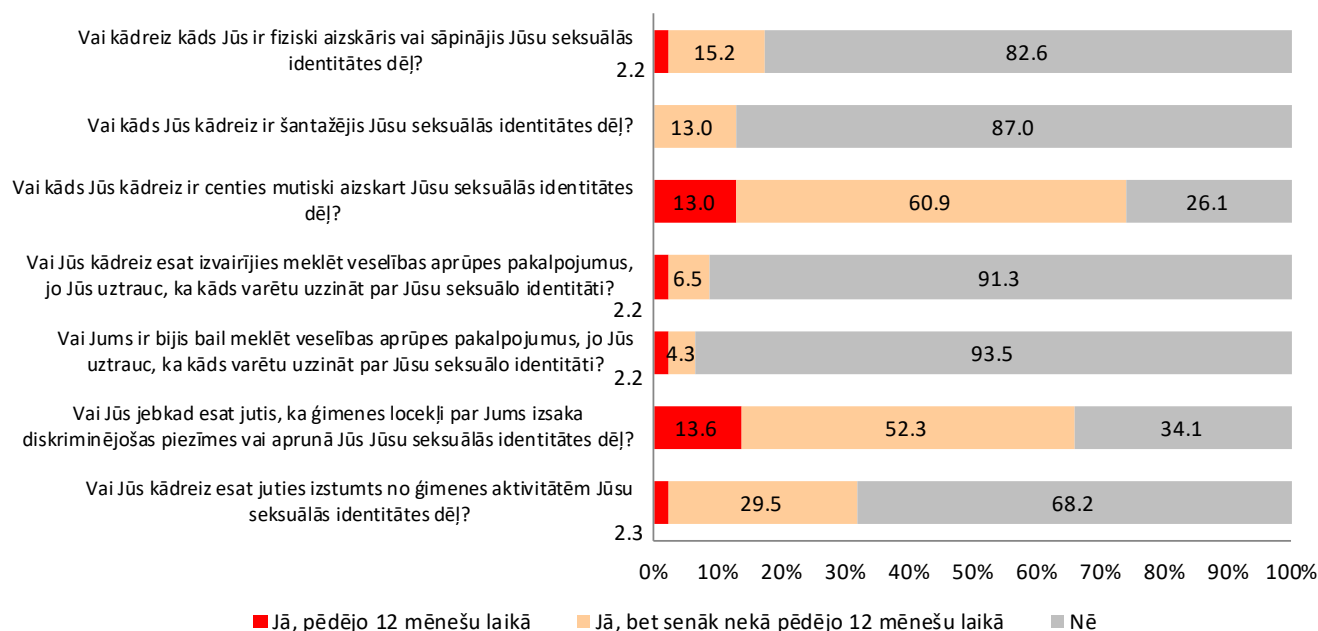
2.8.2.2. attēls. VDV PLWH īpatsvars saistībā ar atklātību seksuālās identitātes jautājumā.

vēku puses (13,0%, n=6/46). Citas situācijas pēdējā gada laikā piedzīvojis tikai viens indivīds.

Šantāžu savas seksuālās identitātes dēļ pēdējā gada laikā nav piedzīvojis neviens gejs.

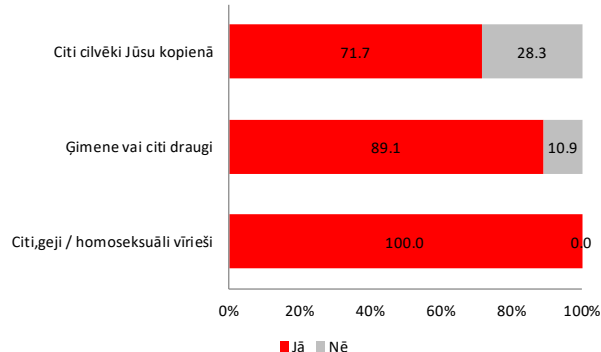
2.8.3.1. attēls. PLWH geju īpatsvars saistībā ar piedzīvoto stigmatizāciju vai diskrimināciju.

Līdzās 2.8.3.2. attēlā redzams, ka geji savas seksuālās identitātes jautājumos ir atklātāki nekā VDV. Visi homoseksuālie vīrieši ir atklāti pret citiem gejiem, un gandrīz visi (89,1%, n=41/46) ir atklāti pret ģimenes locekļiem.

Tikai trešdaļa (28,9%, n=13/45) geju atbild, ka viņi pieder kādai atbalsta grupai vai tīklam.

2.8.3.2. attēls. PLWH geju īpatsvars saistībā ar atklātību seksuālās identitātes jautājumā.

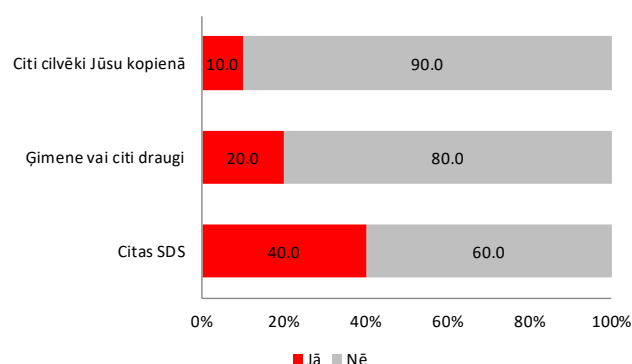
2.8.4. SIEVIETES, KURĀM IR DZIMUMATTIECĪBAS AR SIEVIETĒM

12 pētījuma dalībnieces sevi identificējušas kā SDS.

Secināms, ka SDS stigmatizējošas vai diskriminējošas situācijas piedzīvo retāk nekā VDV. Tikai viena SDS ir atzīmējusi vienu vienīgu situāciju – mutisku aizskaršanu, turklāt vairāk nekā pirms pēdējiem 12 mēnešiem.

Līdzās 2.8.4.1. attēlā redzams, ka SDS, līdzīgi kā VDV, nav sevišķi atklātas savas seksuālās identitātes jautājumā. Mazāk nekā puse SDS (40,0%, n=4/10) ir atklātas pret citām sev līdzīgām sievietēm. Ģimenei un citiem kopienas pārstāvjiem savu seksuālo identitāti atklājis vēl mazāks sieviešu skaits.

2.8.4.1. attēls. SDS PLWH īpatsvars saistībā ar atklātību seksuālās identitātes jautājumā.

2.8.5. LESBIETES

Trīs pētījuma dalībnieces sevi identificējušas kā lesbietes. Divas sievietes, kā redzams 2.8.5.1. tabulā, nav piedzīvojušas nevienu stigmatizējošu vai diskriminējošu situāciju. Viena sieviete vairāk nekā pirms gada ir piedzīvojusi izstumšanu vai aprunāšanu no ģimenes puses un mutisku aizskaršanu no citiem cilvēkiem.

tas pret citām lesbietēm un savā ģimenē. Pret citiem kopienas cilvēkiem atklātas ir 2 no 3 sievietēm.

Neviena no lesbietēm nepieder kādai lesbiešu atbalsta organizācijai vai grupai.

Visas 3 sievietes savas seksuālās identitātes jautājumā ir atklā-

2.8.5.1. tabula. PLWH lesbiešu īpatsvars saistībā ar piedzīvoto stigmatizāciju vai diskrimināciju.

	Jā, pēdējo 12 mēnešu laikā	Jā, bet pirms > 12 mēnešiem	Nē
Vai Jūs kādreiz esat jutusies izstumta no ģimenes aktivitātēm Jūsu seksuālās identitātes dēļ?		1	2
Vai Jūs jebkad esat jutusi, ka ģimenes locekļi par Jums izsaka diskriminējošas piezīmes vai aprunā Jūs Jūsu seksuālās identitātes dēļ?		1	2
Vai Jums ir bijis bail meklēt veselības aprūpes pakalpojumus, jo Jūs uztrauc, ka kāds varētu uzzināt par Jūsu seksuālo identitāti?			3
Vai Jūs kādreiz esat izvairījusies meklēt veselības aprūpes pakalpojumus, jo Jūs uztrauc, ka kāds varētu uzzināt par Jūsu seksuālo identitāti?			3
Vai kāds Jūs kādreiz ir centies mutiski aizskart Jūsu seksuālās identitātes dēļ?		1	2
Vai kāds Jūs kādreiz ir šantažējis Jūsu seksuālās identitātes dēļ?			3
Vai kādreiz kāds Jūs ir fiziski aizskāris vai sāpinājis Jūsu seksuālās identitātes dēļ?			3

2.8.1. BISEKSUĀLI CILVĒKI

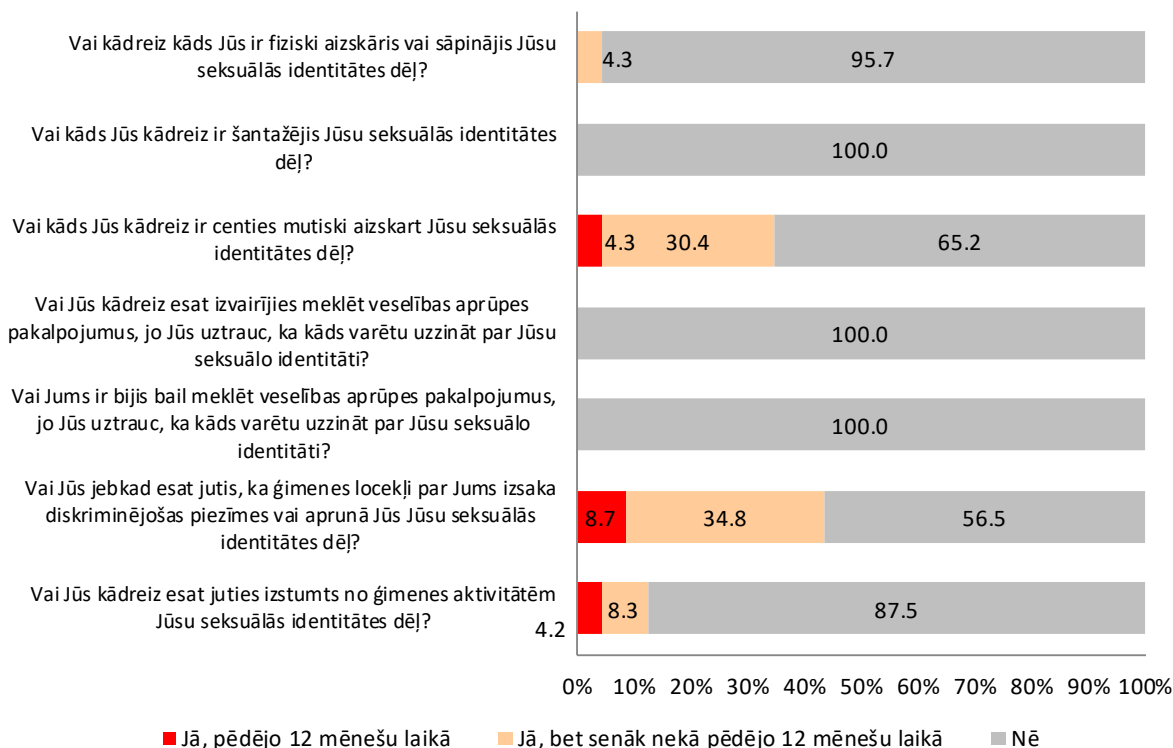
Astoņas sievietes un 16 vīrieši (kopā 24 personas) sevi identificējuši kā biseksuālus.

Kā redzams 2.8.6.1. attēlā, mutiska aizskaršana ārpus ģimenes vai aprunāšana ģimenē ir kopumā galvenie stigmatizācijas veidi, ko savas seksuālās identitātes dēļ kaut reizi dzīvē pieredzējušas biseksuālas personas. Pēdējā gada laikā

kādu stigmatizējošu vai diskriminējošu situāciju piedzīvojušas tikai 1-2 personas.

Šantāžu vai bailes un izvairīšanos no medicīniskiem pakalpojumiem identitātes dēļ neviena biseksuāla persona nav piedzīvojusi.

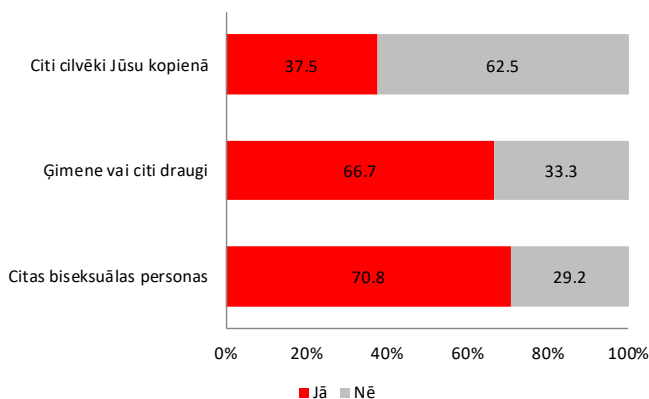
2.8.6.1. attēls. PLWH biseksuāļu īpatsvars saistībā ar piedzīvoto stigmatizāciju vai diskrimināciju.

Kā redzams 2.8.6.2. attēlā, vairāk nekā puse biseksuālo personu atklājušas savu seksuālo identitāti citiem biseksuāļiem vai ģimenei (attiecīgi 70,8% (n=17/24) un 66,7% (n=16/24)).

Tikai 1 persona (jeb 4,2%) pieder biseksuālu cilvēku atbalsta grupai.

2.8.6.2. attēls. PLWH biseksuāļu īpatsvars saistībā ar atklātību par savu seksuālo identitāti.

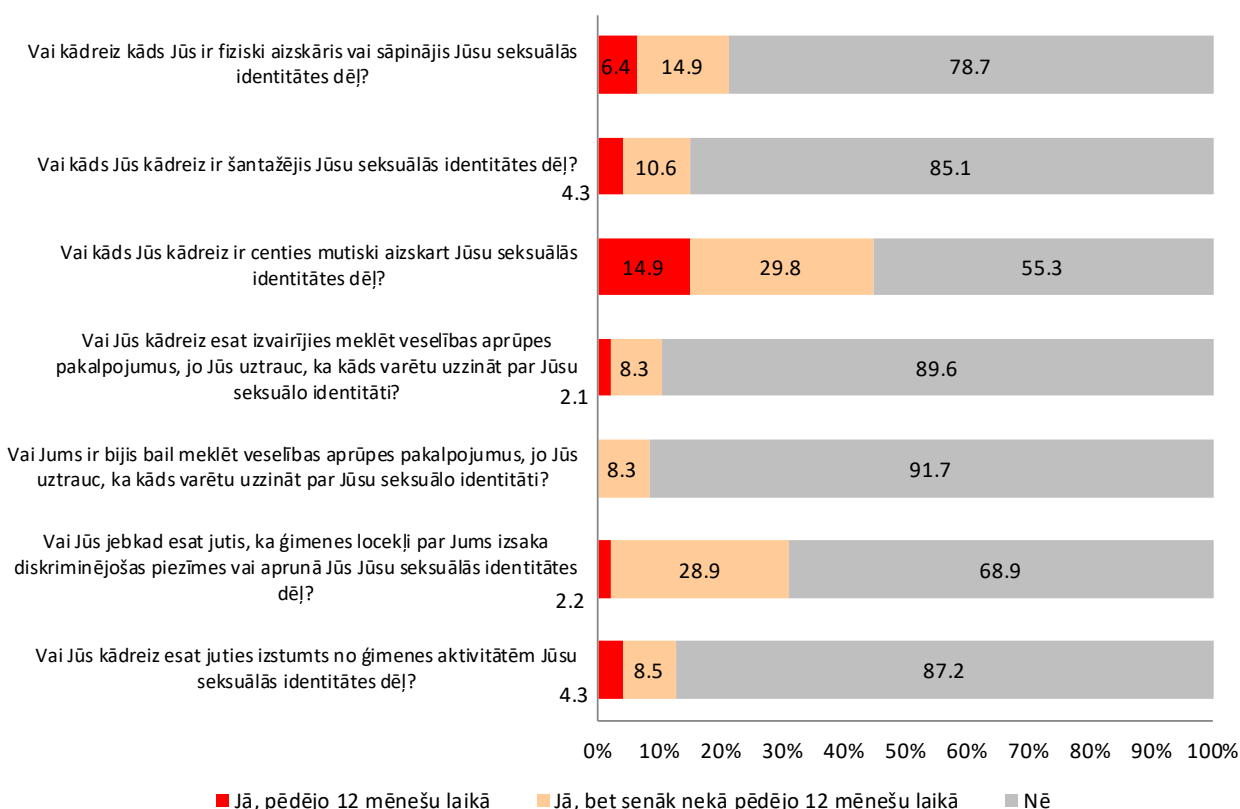
2.8.7. SEKSA PAKALPOJUMU SNIEDZĒJI

15,5% (n=57/367) aptaujāto dzīves laikā ir bijušas dzimumattiecības apmaiņā pret naudu vai precēm / pakalpojumiem.

Kā atspoguļots 2.8.7.1. attēlā, seksa pakalpojumu sniedzēji diemžēl kaut reizi dzīvē piedzīvojuši visas uzskaitītās stigma-

tizējošās vai diskriminējošās situācijas. Visbiežāk pēdējā gada laikā šīs personas tikušas mutiski apvainotas (14,9%, n=7/47). Pārējās situācijas pēdējo 12 mēnešu ietvaros piedzīvotas reti (tās atzīmē 1-3 personas).

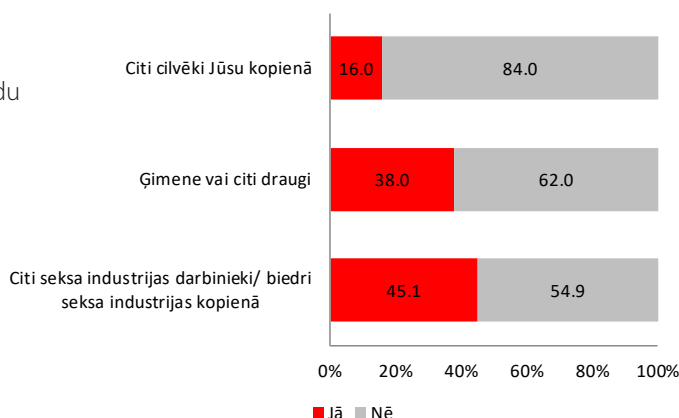
2.8.7.1. attēls. PLWH seksa pakalpojumu sniedzēju īpatsvars saistībā ar piedzīvoto stigmatizāciju vai diskrimināciju.

Kā redzams 2.8.7.2. attēlā, nedaudz mazāk nekā puse seksa pakalpojumu sniedzēju ir šo faktu atklājuši citiem pakalpojumu sniedzējiem vai ģimenei (attiecīgi 45,1% (n=23/51) un 38,0% (n=19/50)).

Tikai 2 personas (jeb 3,8%) atzīmē, ka apmeklē kādu atbalsta grupu seksa pakalpojumu sniedzējiem.

2.8.7.2. attēls. PLWH seksa pakalpojumu sniedzēju īpatsvars saistībā ar atklātību identitātes jautājumā.

2.8.8. PERSONAS, KURAS INJICĒ NARKOTIKAS

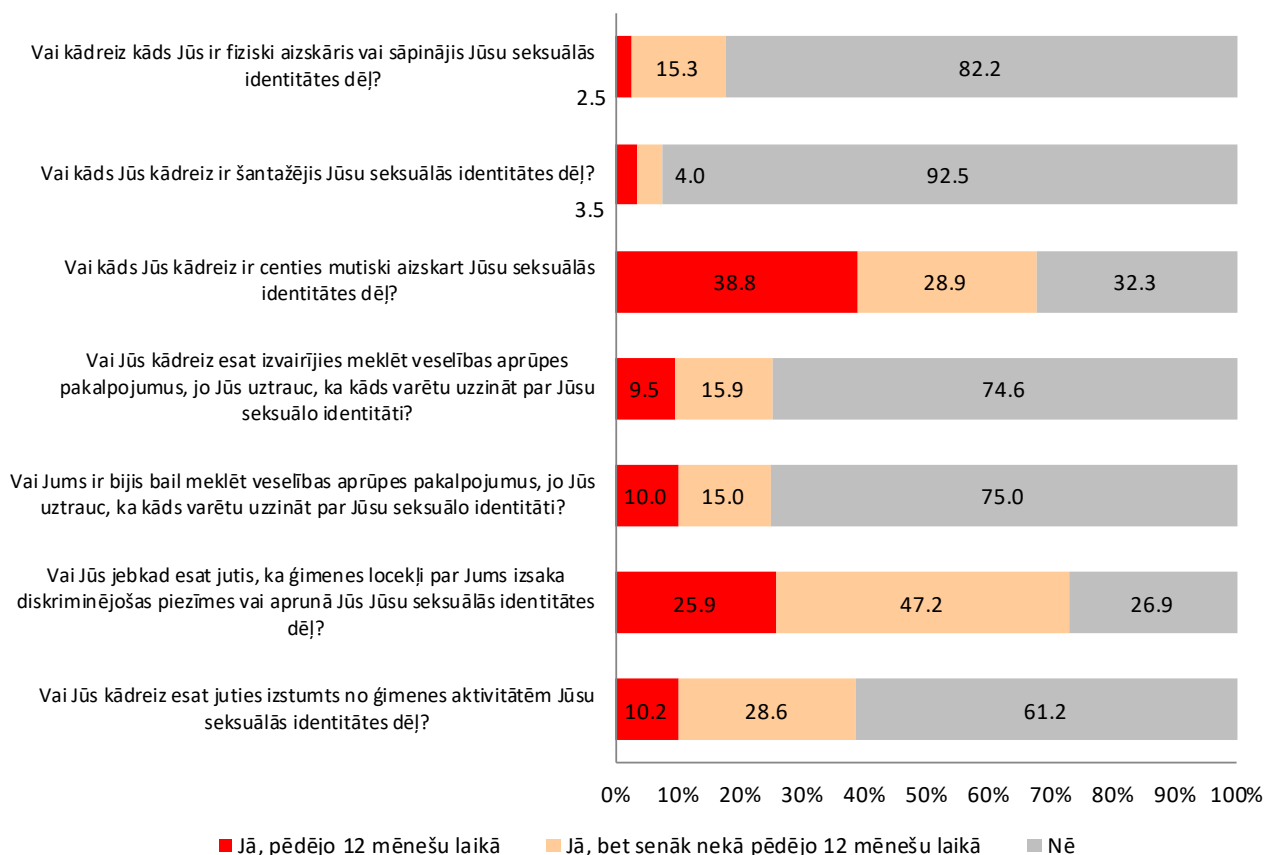
Puse aptaujāto (54,0%, n=202/374) atzīmē, ka ir personas, kuras injicē narkotikas.

Līdzīgi kā seksuālo pakalpojumu sniedzēji, arī PKIN ir dzīves laikā piedzīvojušas visas uzskaitītās stigmatizācijas vai diskriminācijas situācijas (skat. 2.8.8.1. attēlu). Teju puse PKIN (38,8%, n=78/201) tikušas mutiski apvainotas pēdējā gada laikā un 25,9% (n=51/197) piedzīvojuši, ka ģimenes locekļi

izsaka aizskarošas piezīmes vai aprunā. Pārējās situācijas pēdējo 12 mēnešu ietvaros piedzīvotas ievērojami retāk.

No visām astoņām 2.8.8. nodaļā aprakstītajām personu grupām PKIN ir visbiežāk piedzīvojušas stigmatizējošas vai diskriminējošas situācijas gan pēdējā gada, gan dzīves laikā kopumā.

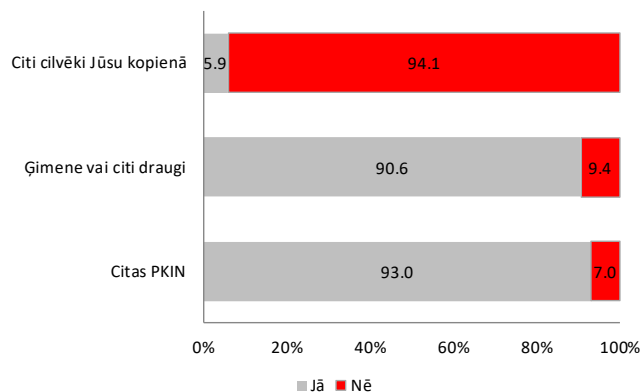
2.8.8.1. attēls. PKIN PLWH īpatsvars saistībā ar piedzīvoto stigmatizāciju vai diskrimināciju.

Līdzās 2.8.8.2. attēlā redzams, ka PKIN atklāj savu narkotiku injicēšanas paradumu citiem lietotājiem un ģimenes locekļiem (attieciņi 93,0% (n=185/199) un 90,6% (n=183/202)), bet ne plašākai sabiedrībai.

Tikai 5,9% (n=12/202) atzīmē, ka apmeklē PKIN atbalsta grupu.

2.8.8.2. attēls. PKIN PLWH īpatsvars saistībā ar atklātību identitātes jautājumā.

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

1. DARBS AR PLWH

- Piektā daļa PLWH nekad nav saņēmuši HAART, tikai 2 PLWH ārstēšanu saņēmuši saskaņā ar PVO „testējies un ārstējies” principu, proti, uzreiz pēc HIV diagnosticēšanas. Trešā daļa PLWH ārstēšanu diemžēl saņēmusi pēc vairāk nekā 2 gadiem kopš infekcijas diagnosticēšanas. Ņemot vērā to, ka šobrīd Latvijā CD4 šūnu sliekšnis HAART saņemšanai ir atcelts, patlaban **ārstēšanas savlaicīgas saņemšanas veicināšanai un aptveres paaugstināšanai veicama PLWH informēšana un motivēšana.**
- Ņemot vērā to, ka daļa PLWH nezina, kas ir vīrusa slodze vai vīrusa supresija, nepieciešams sistemātiski veikt **PLWH informēšanu un izglītošanu par dzīves ar HIV jautājumiem.**
- Vairāk nekā puse PLWH nav informēti, vai Latvijā ir likumi, kas viņus pasargā no diskriminācijas. Tātad nepieciešams **PLWH izglītēt par normatīvajiem aktiem, kas viņus aizsargā.**
- Lai gan kopumā cilvēktiesību pārkāpumi uzrādīti reti, tikai sestā daļa PLWH, kuri tos piedzīvojuši, ir meklējuši palīdzību. Galvenais iemesls palīdzības nemeklēšanai - aptaujātie nezina, kur to meklēt, vai arī uzskata, ka palīdzību meklēt nav jēgas, jo iznākums tāpat nebūs veiksmīgs. Tas liecina par nepieciešamību informēt un izglītēt PLWH par **ricību un palīdzības iespējām cilvēktiesību pārkāpumu gadījumā.**
- Ceturtā daļa PLWH pēdējā gada laikā ir izglītojuši kādu līdzcilvēku, kurš stigmatizēja vai diskriminēja kādu PLWH. Piektā daļa PLWH ir izglītojuši kādu, kurš pret viņiem pašiem izturējies stigmatizējoši vai diskriminējoši. Piektā daļa PLWH nodrošinājuši emocionālu, finansiālu vai cita veida atbalstu, lai palīdzētu kādam PLWH tikt galā ar stigmatizāciju vai diskrimināciju. Citas aktivitātes – dalība organizācijā vai kampaņā par stigmatizācijas un diskriminācijas jautājumiem, kopienas, valdības līdera vai politiķu iedrošināšana, uzstāšanās masu medijos – atzīmētas reti. Tas nozīmē, ka būtu veicināma pašas **PLWH kopienas Latvijā mobilizēšanās un aktivizēšanās tiesību ievērošanas jautājumos.**
- HIV pozitīvais statuss negatīvi ietekmējis spēju tikt galā ar stresu teju pusei PLWH, savukārt trešdaļai - pazeminājis pašapziņu un spēju veidot ciešas un drošas attiecības ar apkārtējiem. Tāpat PLWH vidū vērojams augsts pašstigmatizācijas līmenis – vairākums PLWH savu statusu slēpj no apkārtējiem, puse - izjūt kaunu par to, ka ir HIV

pozitīvi, vai arī jūtas vainīgi, ka ir inficējušies, trešā daļa - jūtas bezvērtīgi vai netīri HIV statusa dēļ. Tāpat desmitajai daļai PLWH pēdējā gada laikā diagnosticēti psihiskas dabas traucējumi (trauksme, depresija, bezmiegs, stress, u.tml.), diemžēl mazāk nekā puse no viņiem atzīmē, ka ir saņēmuši atbilstošu profesionālu palīdzību šajā gadījumā. Vēl - pēdējo divu nedēļu ietvaros vairāk nekā desmitā daļa PLWH lielāko daļu laika nav izjutuši interesi un prieku neko darīt, desmitā daļa jutušies slikti, depresīvi vai bezcerīgi, desmitā daļa lielāko daļu laika jutušies nervozi vai trauksmaini. Un tikai piektā daļa šo cilvēku ir saņēmuši atbalstu. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, secināms, ka Latvijā būtu attīstāmi un paplašināmi speciāli PLWH paredzēti un viegli pieejami **psiholoģiskās palīdzības pakalpojumi.**

- Ceturtā daļa PLWH ir nestrādājoši, un tikai puse PLWH pēdējā gada laikā nekad nav piedzīvojuši situāciju, kad nav varējuši apmierināt savas pamatvajadzības (pārtiku, mājokli, apģērbu u.tml.). Tas liecina par PLWH populācijai domātu **sociālā atbalsta pieejamības nepieciešamību un veicināšanu Latvijā.**
- Ņemot vērā to, ka tikai astotā daļa PLWH pieder kādai PLWH atbalsta grupai vai tīklojumam, ir svarīgi paplašināt Latvijā šāda veida **atbalsta (t.sk., veidotus saskaņā ar principu “līdzīgs-līdzīgam”) pasākumus,** kā arī sistemātiski informēt PLWH par jau esošajām atbalsta iespējām.

2. DARBS AR VESELĪBAS APRŪPES PAKALPOJUMU SNIEDZĒJIEM

- Ņemot vērā to, ka trešā daļa PLWH bija jutušies spiesti veikt HIV testu, vai nezināja, ka viņiem tas ticis veikts, būtu nepieciešams **uzlabot pirmtesta konsultāciju kvalitāti Latvijā.**
- Trešā daļa PLWH norāda, ka bailes, ka medicīnas personāls, uzzinot viņu HIV statusu, izturēsies slikti vai kādam izpaužīs šo informāciju, lika vilcināties attiecībā uz HIV aprūpes vai ārstēšanas saņemšanu. Turklāt piektā daļa PLWH atzīmē, ka viņiem jau iepriekš ir bijusi slihta pieredze konfidencialitātes jautājumos saskarsmē ar veselības aprūpes darbiniekiem. No citu ārstniecības personu puses konfidencialitātes pārkāpumi piedzīvoti biežāk nekā no HIV speciālistu puses. Vēl – desmitā daļa PLWH ir saņēmuši rekomendāciju neradīt pēcnācējus, saņēmuši HAART ar nosacījumu, ka viņi lietos kontracepciju vai arī izjutuši spiedienu no veselības aprūpes darbinieku puses veikt sterilizāciju. Šie fakti liecina, ka Latvijā

ir nepieciešams **sistemātisks līdzdiploma un pēcdiploma izglītojošais darbs HIV (t.sk., konfidencialitātes) jautājumos ar ģimenes ārstiem, zobārstiem, ārstiem-speciālistiem, medicīnas māsām u.c. veselības aprūpes darbiniekiem.**

- Sestā daļa sieviešu, kuras dzīvo ar HIV, ir saņēmušas kāda medicīnas darbinieka ieteikumu pārtraukt grūtniecību, desmitā daļa sieviešu izjutušas spiedienu no ārsta puses attiecībā uz kādu konkrētu dzemdību veidu, un desmitā daļa izjutušas spiedienu attiecībā uz kādu konkrētu bērna barošanas veidu. Iespējams, šie rezultāti liecina par nepieciešamību veidot izglītojošus pasākumus medicīnas darbiniekiem par komunikācijas **metodēm un prasmēm izteikt konkrētās alternatīvas pacientēm draudzīgā veidā**, proti, tā, lai viņas justos nevis aizskartas, bet gan tiesīgas izvēlēties un pieņemt informētu lēmumu.

3. DARBS AR CITĀM SABIEDRĪBAS GRUPĀM:

- Tas, ka trešā daļa PLWH norāda, ka no domas veikt HIV testu līdz reālai testa veikšanai pirmo reizi dzīvē pagājis ilgs laiks (no 7 mēnešiem līdz vairāk nekā diviem gadiem), apliecina vajadzību valstī veicināt iedzīvotāju **izglītošanu, motivēšanu un iedrošināšanu attiecībā uz HIV testa veikšanu**, lai infekcijas atklāšana, kā arī ārstēšana un aprūpe notiktu iespējami agrīni.
- Iegūtie rezultāti liecina, ka Latvijā aizspriedumi pret HIV un cilvēkiem, kurus šī infekcija skar, joprojām ir plaši izplatīts fenomens. Piektā daļa PLWH, piemēram, nav atklājuši savu statusu pat dzīvesbiedram. Tikai trešā daļa PLWH atzīmē, ka HIV statusa atklāšana viņiem ir bijusi pozitīva pieredze. Visbiežāk piedzīvotā negatīvā ar HIV saistītā pieredze ir aprunāšana no citu cilvēku (ne ģimenes locekļu) puses. Citi cilvēki (ne ģimenes locekļi) ir arī viens no vadošajiem dubultās stigmatizācijas (situācija, kad cilvēks tiek stigmatizēts ne vien HIV statusa, bet arī veselību ietekmējošo paradumu vai seksuālās identitātes dēļ) veicinātājiem attiecībā uz PKIN un seksa pakalpojumu sniedzējiem. Tādēļ sistemātisks darbs Latvijas **vispārējās sabiedrības informēšanā un izglītošanā ar HIV** saistītos jautājumos būtu turpināms un intensificējams.
- Diemžēl tikai mazāk nekā puse PLWH atzīmē, ka tuvie cilvēki, pirmo reizi uzzinot par viņu HIV pozitīvo statusu, ir bijuši atbalstoši, savukārt otrā ar ģimenes locekļiem visbiežāk saistītā pieredze HIV statusa dēļ ir viņu vidū piedzīvotās diskriminējošās piezīmes vai aprunāšana. Turklāt tieši ģimene ir arī ļoti būtisks dubulto stigmatizāciju ietekmējošs faktors – aprunāšana ģimenē ir visbiežāk piedzīvotā stigmatizējošā situācija geju, VDV un biseksuālu cilvēku

vidū. Tādēļ būtu nepieciešams mērķtiecīgi paplašināt izglītošanas un motivēšanas darbu ar PLWH ģimenēm.

- Lai gan relatīvi neliela PLWH daļa atzīmē gadījumus, kad viņu HIV statuss kādam ticis izpausts bez viņu piekrišanas, tie, kuri šādas situācijas piedzīvojuši, norāda, ka vairumā gadījumu bez piekrišanas ir tikusi informēti darba devēji, darba kolēģi, skolas darbinieki vai skolasbiedri. Tas mudina domāt, ka speciāli izglītojoši pasākumi par HIV jautājumiem būtu īstenojami tieši **izglītības iestāžu darbiniekiem un darba devējiem.**

PIELIKUMS

PĒC DZIMUMA UN NARKOTISKO VIELU LIETOŠANAS STATUSA STRATIFICĒTI SOCIĀLI DEMOGRĀFISKIE UN STIGMATIZĀCIJAS / DISKRIMINĀCIJAS RĀDĪTĀJI

Rādītājs	Kopā		Vīrietis		Sieviete		Narkotiku lietotājs		Personas, kas nav narkotiku lietotāji	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sociāli demogrāfiskais raksturojums										
Dzimums										
Sieviete	108	28,4	-	-	108	100,0	56	27,7	51	29,5
Vīrietis	270	71,1	270	100,0	-	-	145	71,8	121	69,9
Transpersona	2	0,5	-	-	-	-	1	0,5	1	0,6
Vecums (gados)										
20-29	50	13,2	29	10,7	20	18,5	13	6,4	36	20,8
30-39	170	44,7	112	41,5	58	53,7	112	55,4	55	31,8
40-49	119	31,3	95	35,2	24	22,2	67	33,2	52	30,1
50-59	31	8,2	25	9,3	5	4,6	10	5,0	20	11,6
60+	10	2,6	9	3,3	1	0,9	-	-	10	5,8
Izglītības līmenis										
Nav formālas izglītības	14	3,7	12	4,5	2	1,9	13	6,4	1	0,6
Pamatskola/ tās vietējais ekvivalents	71	18,7	45	16,7	26	24,1	48	23,8	23	13,4
Vidusskola/tās vietējais ekvivalents	110	29,0	76	28,3	33	30,6	68	33,7	40	23,3
Profesionālā skola	116	30,6	80	29,7	35	32,4	65	32,2	48	27,9
Augstākā izglītība	68	17,9	56	20,8	12	11,1	8	4,0	60	34,9
Nodarbinātība										
Veicu gadījuma darbus vai nepilna laika darbu (kā pašnodarbinātais vai citu apmaksātu darbu)	49	12,9	38	14,1	10	9,3	29	14,4	19	11,0
Pilna laika darbs (kā darbinieks)	171	45,1	124	45,9	46	43,0	59	29,2	110	64,0
Nepilna laika darbs (kā darbinieks)	41	10,8	26	9,6	15	14,0	31	15,3	9	5,2
Nestrādāju	88	23,2	57	21,1	31	29,0	70	34,7	17	9,9
Pilna laika darbs, taču ne kā darbinieks (pašnodarbinātais vai uzņēmējs)	30	7,9	25	9,3	5	4,7	13	6,4	17	9,9
Cik bieži pēdējo 12 mēnešu laikā Jūs neesat varējis/-usi apmierināt savas pamatvajadzības (piemēram, pārtiku, mājokli, apģērbu)										
Lielāko daļu laika	34	9,0	25	9,3	9	8,4	32	15,8	1	0,6
Nekad	197	52,0	150	55,6	45	42,1	65	32,2	130	75,6
Dažreiz	148	39,0	95	35,2	53	49,5	105	52,0	41	23,8
Informētība par savu HIV statusu (gadi)										
Vidējais (standartnovirze), mediāna	15,1 (24,8), 7,0		17,0 (26,3), 9,0		10,3 (20,1), 5,0		16,7 (30,3), 5,0		13,9 (19,2), 10,0	
Vai Jūs esat biedrs tīklā vai atbalsta grupā cilvēkiem, kuri dzīvo ar HIV?										
Nē	333	87,6	231	85,6	100	92,6	190	94,1	138	79,8
Jā	47	12,4	39	14,4	8	7,4	12	5,9	35	20,2
Piedzīvotā stigmatizācija un diskriminācija no apkārtējiem										
Vai Jūs jebkad esat ticis izslēgts no sociāliem pasākumiem vai aktivitātēm (piemēram, kāzām, bērēm, ballītēm, klubiem) Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	10	2,7	8	3,1	2	1,9	7	3,6	1	0,6
Agrāk	33	9,0	21	8,1	12	11,3	24	12,3	9	5,5
Vai Jūs jebkad esat izslēgts no reliģiskām aktivitātēm vai lūgšanu vietām Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Agrāk	3	1,0	3	1,4	0	-	3	1,9	0	-
Vai Jūs jebkad esat izslēgts no ģimenes aktivitātēm Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	11	3,0	10	3,9	1	0,9	8	4,0	2	1,2
Agrāk	32	8,7	25	9,7	7	6,5	25	12,5	7	4,3
Vai Jūs zināt, ka kādi ģimenes locekļi ir izteikuši diskriminējošas piezīmes vai aprunājuši Jūs HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	35	9,8	22	8,8	13	12,1	25	12,5	8	5,2
Agrāk	68	19,0	43	17,3	24	22,4	60	30,0	8	5,2
Vai Jūs zināt, ka citi cilvēki (ne ģimenes locekļi) ir izteikuši diskriminējošas piezīmes vai aprunājuši Jūs HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	54	15,1	34	13,5	20	19,2	43	21,7	9	5,8
Agrāk	83	23,2	63	25,1	20	19,2	66	33,3	17	11,0

Vai kāds Jūs jebkad ir mutiski aizskāris (piemēram, kliežis, lamājis vai citādi mutiski iespaidojis) Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	31	8,3	24	9,1	7	6,5	16	8,0	14	8,3
Agrāk	64	17,1	48	18,1	15	14,0	47	23,4	17	10,1
Vai kāds jebkad Jūs ir šantažējis Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	8	2,1	7	2,6	0	-	2	1,0	6	3,5
Agrāk	11	2,9	8	3,0	3	2,8	6	3,0	5	2,9
Vai kāds Jūs jebkad ir fiziski aizskāris vai sāpinājis (piemēram, pagrūdis, sitis vai citādi fiziski iespaidojis) Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	2	0,5	2	0,7	0	-	1	0,5	1	0,6
Agrāk	7	1,9	5	1,9	2	1,9	5	2,5	2	1,2
Vai Jums jebkad ir atteikts darbs vai Jūs esat zaudējis/-usi ienākumu avotu vai darbu Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	6	1,6	4	1,5	2	1,9	3	1,5	3	1,8
Agrāk	17	4,6	17	6,5	0	-	13	6,6	3	1,8
Vai Jūsu darba apraksts vai darba veids jebkad ir mainījies vai Jums ir atteikts paaugstinājums Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	4	1,1	2	0,8	2	2,0	3	1,6	1	0,6
Agrāk	9	2,5	9	3,5	0	-	6	3,1	2	1,2
Vai Jūsu sieva/vīrs vai partneris/-i jebkad ir pieredzējis diskrimināciju Jūsu HIV statusa dēļ?										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	10	2,9	4	1,7	6	5,9	7	3,7	3	2,0
Agrāk	35	10,2	22	9,2	13	12,7	29	15,4	6	4,0
Cilvēktiesību pārkāpumi										
Es biju spiests/-a veikt HIV testu vai atklāt savu statusu, lai iegūtu vīzu vai pieteiktos dzīvesvietai/pilsonībai valstī										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Agrāk	3	0,8	2	0,7	1	0,9	0	-	3	1,7
Es biju spiests/-a veikt HIV testu vai atklāt savu statusu, lai pieteiktos darbā vai iegūtu pensiju plānu										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Agrāk	4	1,1	3	1,1	1	0,9	4	2,0	0	-
Es biju spiests/-a veikt HIV testu vai atklāt savu statusu, lai varētu apmeklēt izglītības iestādi vai iegūtu stipendiju										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Agrāk	1	0,3	1	0,4	0	-	1	0,5	0	-
Es biju spiests/-a veikt HIV testu vai atklāt savu statusu, lai saņemtu veselības aprūpi										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	4	1,1	3	1,1	1	0,9	3	1,5	1	0,6
Agrāk	6	1,6	3	1,1	3	2,8	4	2,0	2	1,2
Es biju spiests/-a veikt HIV testu vai atklāt savu statusu, lai saņemtu medicīnisko apdrošināšanu										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	8	2,1	8	3,0	0	-	6	3,0	2	1,2
Agrāk	7	1,8	2	0,7	5	4,6	6	3,0	1	0,6
Es tiku apcietināts/-a vai tiesāts/-a saistībā ar apsūdzībām, kas saistītas ar manu HIV statusu										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Agrāk	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Es tiku aizturēts/-a vai ievietots/-a karantinā mana HIV statusa dēļ										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	2	0,5	1	0,4	1	0,9	2	1,0	0	-
Agrāk	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Mana HIV statusa dēļ man tika liegta vīza vai atļauja iekļūt citā valstī										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Agrāk	3	0,8	1	0,4	2	1,9	2	1,0	1	0,6
Man tika liegta dzīvesvieta vai uzturēšanās atļauja mana HIV statusa dēļ										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	1	0,3	1	0,4	0	-	0	-	1	0,6
Agrāk	3	0,8	2	0,7	1	0,9	2	1,0	1	0,6
Es biju spiests/-a publiski atklāt savu HIV statusu vai tas tika atklāts bez manas piekrišanas										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	8	2,1	5	1,9	2	1,9	4	2,0	3	1,7
Agrāk	9	2,4	5	1,9	4	3,7	4	2,0	5	2,9
Es biju spiests/-a nodarboties ar seksu, kad es to nevēlējos. "Biju spiests" nozīmē fizisku piespiešanu, piespiedu kārtā.										
Pēdējo 12 mēnešu laikā	1	0,3	0	-	1	0,9	1	0,5	0	-
Agrāk	3	0,8	1	0,4	2	1,9	3	1,5	0	-
Pašstigmatizācijas jautājumi										
Vai pēdējo 12 mēnešu laikā Jūs esat darījis/-usi jebko no nosauktajām lietām Jūsu HIV statusa dēļ?										
Esmu izvēlējies/-usies neapmeklēt sociālus pasākumus	91	24,1	71	26,6	19	17,6	40	19,8	48	28,2
Esmu izvēlējies/-usies nemeklēt medicīnisku palīdzību	25	6,6	17	6,3	8	7,4	14	6,9	11	6,4
Esmu izvēlējies/-usies nepieteikties darbā-os	20	5,4	16	6,0	4	3,8	14	7,0	6	3,6
Esmu izvēlējies/-usies nemeklēt sociālu atbalstu	18	5,6	15	6,7	3	3,0	13	6,8	5	3,9
Esmu izolējies/-usies no ģimenes un/vai draugiem	57	15,0	46	17,0	10	9,3	22	10,9	34	19,7
Esmu izvēlējies/-usies nenodarboties ar seksu	46	12,2	41	15,2	5	4,7	29	14,5	16	9,2
Lūdzu, sakiet, vai kopumā Jūs piekrītat vai nepiekrītat katram apgalvojumam										
Ir grūti cilvēkiem pateikt par manu HIV infekciju	311	82,1	216	80,3	93	86,1	154	76,6	152	87,9

Man liek justies netīram/-ai tas, ka esmu HIV pozitīvs/-a	105	27,6	73	27,0	31	28,7	58	28,7	46	26,6
Es jūtos vainīgs/-a, ka es esmu HIV pozitīvs/-a	179	47,2	128	47,6	49	45,4	99	49,3	77	44,5
Man ir kauns, ka es esmu HIV pozitīvs/-a	192	50,5	128	47,4	62	57,4	93	46,0	96	55,5
Dažkārt es jūtos bezvērtīgs/-a, jo es esmu HIV pozitīvs/-a	128	33,7	90	33,3	36	33,3	79	39,1	46	26,6
Es slēpju savu HIV statusu no citiem	288	75,8	200	74,1	86	79,6	139	68,8	144	83,2
Lūdzu atbildiet, vai Jūsu HIV statuss Jūsu spēju apmierināt savas vajadzības pēdējo 12 mēnešu laikā ir ietekmējis pozitīvi, nav ietekmējis vai ietekmējis negatīvi										
Pašapziņu										
Negatīvi	128	33,9	80	29,9	48	44,4	73	36,3	53	30,8
Pozitīvi	28	7,4	20	7,5	8	7,4	16	8,0	11	6,4
Nav ietekmējis	222	58,7	168	62,7	52	48,1	112	55,7	108	62,8
Pašcieņu										
Negatīvi	95	25,2	60	22,5	35	32,4	51	25,4	42	24,6
Pozitīvi	25	6,6	18	6,7	7	6,5	13	6,5	11	6,4
Nav ietekmējis	257	68,2	189	70,8	66	61,1	137	68,2	118	69,0
Spēju cienīt citus										
Negatīvi	51	25,2	34	12,8	17	16,0	33	16,5	17	10,1
Pozitīvi	43	6,6	29	10,9	14	13,2	26	13,0	16	9,5
Nav ietekmējis	280	68,2	203	76,3	75	70,8	141	70,5	136	80,5
Spēju tikt galā ar stresu										
Negatīvi	158	13,6	101	37,8	57	52,8	92	45,8	63	36,8
Pozitīvi	25	11,5	19	7,1	6	5,6	16	8,0	8	4,7
Nav ietekmējis	194	74,7	147	55,1	45	41,7	93	46,3	100	58,5
Spēju veidot ciešas un drošas attiecības ar citiem										
Negatīvi	119	31,6	83	31,0	36	33,6	66	32,8	50	29,2
Pozitīvi	29	7,7	21	7,8	8	7,5	17	8,5	11	6,4
Nav ietekmējis	229	60,7	164	61,2	63	58,9	118	58,7	110	64,3
Spēju atrast mīlestību										
Negatīvi	106	29,7	77	30,0	28	28,6	65	34,0	39	24,1
Pozitīvi	23	6,4	16	6,2	7	7,1	14	7,3	8	4,9
Nav ietekmējis	228	63,9	164	63,8	63	64,3	112	58,6	115	71,0
Vēlmi pēc bērniem										
Negatīvi	93	28,6	61	26,6	32	33,7	67	35,8	26	19,1
Pozitīvi	15	4,6	10	4,4	5	5,3	11	5,9	3	2,2
Nav ietekmējis	217	66,8	158	69,0	58	61,1	109	58,3	107	78,7
Personīgo vai profesionālo mērķu sasniegšanu										
Negatīvi	83	22,7	58	22,1	25	24,8	50	25,8	32	19,2
Pozitīvi	19	5,2	14	5,3	5	5,0	10	5,2	7	4,2
Nav ietekmējis	264	72,1	191	72,6	71	70,3	134	69,1	128	76,6
Spēju līdzdarboties manā kopienā										
Negatīvi	45	13,3	29	11,7	16	17,8	22	12,0	22	14,3
Pozitīvi	24	7,1	20	8,1	4	4,4	10	5,5	14	9,1
Nav ietekmējis	270	79,6	198	80,2	70	77,8	151	82,5	118	76,6
Spēju praktizēt reliģiju/ticību tā, kā es to vēlos										
Negatīvi	17	6,2	9	4,5	8	11,6	6	4,4	11	8,1
Pozitīvi	11	4,0	8	4,0	3	4,3	5	3,7	5	3,7
Nav ietekmējis	245	89,7	185	91,6	58	84,1	124	91,9	119	88,1
Stigmatizācija un diskriminācija veselības aprūpē										
Vai veikt HIV testu bija Jūsu izvēle?										
Jā, bet man bija spiediens no citiem	24	6,3	16	5,9	8	7,4	9	4,5	15	8,7
Jā, tā bija mana izvēle	265	69,7	185	68,5	78	72,2	149	73,8	115	66,5
Nē, mani piespieda veikt HIV testu bez manas piekrišanas	11	2,9	7	2,6	4	3,7	5	2,5	5	2,9
Nē, tests tika veikts, man to nezinot, es par to uzzināju tikai pēc tam, kad tas jau bija veikts	80	21,1	62	23,0	18	16,7	39	19,3	38	22,0
Vai pēdējo 12 mēnešu laikā, Jūs esat pieredzējis/-usi jebko no zemāk minētās veselības aprūpes iestādes personāla attieksmes vietā, kur saņemam HIV aprūpi?										
Jums ir liegti veselības aprūpes pakalpojumi Jūsu HIV statusa dēļ	7	2,1	6	2,5	1	1,1	4	2,5	2	1,2

Jums ir ieteikts nenodarboties ar seksu Jūsu HIV statusa dēļ	27	8,2	23	9,7	4	4,4	18	11,2	8	4,9
Par jums ir slikti runāts vai baumots Jūsu HIV statusa dēļ	56	17,1	40	17,0	16	17,8	48	30,0	6	3,7
Mutisku aizskaršanu (kliegšanu, lamāšanu, apvainojumus vai cita veida verbālu vardarbību) Jūsu HIV statusa dēļ	14	4,3	11	4,7	3	3,3	11	6,9	3	1,8
Fizisku aizskaršanu (grūšanu, sišanu vai citāda veida fizisku vardarbību) Jūsu HIV statusa dēļ	2	0,6	1	0,4	1	1,1	2	1,2	0	-
Izvairīšanos no fiziska kontakta ar Jums/papildu drošības pasākumu veikšanu (kā dubultu cimdu uzvilšana) Jūsu HIV statusa dēļ	20	6,1	15	6,4	5	5,6	11	6,9	7	4,3
Jūsu HIV statusa atklāšanu citiem cilvēkiem bez Jūsu piekrišanas	22	6,7	17	7,3	5	5,6	16	10,1	6	3,7
Vai pēdējo 12 mēnešu laikā, meklējot veselības aprūpes pakalpojumus ar HIV nesaistītu veselības problēmu dēļ, Jūs no veselības aprūpes iestādes personāla puses esat pieredzējis/-usi kādu no zemāk minētajām attieksmēm										
Jums ir liegti veselības aprūpes pakalpojumi Jūsu HIV statusa dēļ	14	6,0	8	4,9	6	9,1	9	6,9	5	5,1
Jums ir liegti zobārstniecības pakalpojumi Jūsu HIV statusa dēļ	8	3,4	6	3,7	2	3,0	5	3,8	3	3,1
Jums ir ieteikts nenodarboties ar seksu Jūsu HIV statusa dēļ	19	8,2	11	6,7	8	12,1	12	9,2	6	6,1
Par jums ir slikti runāts vai baumots Jūsu HIV statusa dēļ	70	30,2	41	25,0	29	43,9	60	45,8	8	8,2
Mutisku aizskaršanu (kliegšanu, lamāšanu, apvainojumus vai cita veida verbālu vardarbību) Jūsu HIV statusa dēļ	17	7,4	11	6,7	6	9,2	13	10,0	4	4,1
Fizisku aizskaršanu (grūšanu, sišanu vai citāda veida fizisku vardarbību) Jūsu HIV statusa dēļ	3	1,3	3	1,8	0	-	3	2,3	0	-
Izvairīšanos no fiziska kontakta ar Jums/papildu drošības pasākumu veikšanu (kā dubultu cimdu uzvilšana) Jūsu HIV statusa dēļ	30	13,0	19	11,7	11	16,7	20	15,4	9	9,2
Jūsu HIV statusa atklāšanu citiem cilvēkiem bez Jūsu piekrišanas	40	17,3	24	14,7	16	24,2	30	23,1	10	10,2
Vai pēdējo 12 mēnešu laikā kāds veselības aprūpes speciālists ir darījis kaut ko no sekojošā tikai Jūsu HIV statusa dēļ?										
Deva Jums padomu nekļūt par māti / tēvu bērnam	24	6,6	6	2,3	18	17,1	20	10,3	4	2,4
Izdarījis spiedienu uz Jums vai stimulējis Jūs veikt sterilizāciju (ķirurģisku procedūru, lai novērstu grūtniecības iespēju, piemēram, vazektomiju vai olvadu nosiešanu	3	0,8	1	0,4	2	1,9	2	1,0	1	0,6

Veicis Jums sterilizāciju Jums nezinot vai bez Jūsu piekrišanas	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Liedzis Jums kontracepcijas/ģimenes plānošanas pakalpojumus	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Teicis Jums, ka, lai saņemtu HIV (antiretrovirālo) terapiju, Jums ir jālieto kontracepcija, t.sk. kāda specifiska kontracepcija	8	2,2	1	0,4	0	-	1	0,5	0	-
Ieteicis Jums pārtraukt grūtniecību	16	15,8	-	-	16	15,8	16	0,3	0	-
Izdarījis spiedienu uz Jums lietot konkrētu kontracepcijas metodi, nevis konsultējies par dažādām pieejamajām metodēm	5	4,8	-	-	5	4,8	4	7,8	1	2,0
Izdarījis spiedienu par labu kādam konkrētam dzemdību veidam	10	10,2	-	-	10	10,2	6	13,3	4	7,8
Izdarījis spiedienu uz Jums izvēlēties kādu konkrētu jaundzimušā barošanas veidu	9	9,5	-	-	9	9,5	6	14,0	3	6,0
Izdarījis spiedienu uz Jums lietot antiretrovirālo ārstēšanu grūtniecības laikā, lai samazinātu HIV transmisijas iespēju, nevis piedāvājis to kā iespēju	3	3,2	-	-	3	3,2	2	4,7	1	2,0

STIGMATIZĀCIJA jeb aizspriedumi pret personām, kuras dzīvo ar HIV, ir globāls šķērslis adekvātai un savlaicīgai HIV diagnostikai, ārstēšanai, aprūpes un atbalsta pieejamībai, kā arī cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, sociālajai integrācijai. Pētījums pierāda, ka stigmatizācija ir izplatīta arī Latvijā – pret cilvēkiem, kuri dzīvo ar HIV, stigmatizējoši izturas gan sabiedrība kopumā, gan ģimenes locekļi, gan darba devēji un kolēģi. Turklāt stigmatizāciju personas, kuras dzīvo ar HIV, diemžēl piedzīvo arī no veselības aprūpes profesionāļu puses.

Dzīves kvalitāti īpaši negatīvi ietekmē dubultā stigmatizācija jeb situācija, kad cilvēks tiek stigmatizēts ne tikai HIV statusa dēļ, bet arī savas veselību ietekmējošās uzvedības vai seksuālās identitātes dēļ. Latvijā stigmatizācija īpaši skar personas, kuras injicē narkotikas, seksa pakalpojumu sniedzējus, gejus, vīriešus, kuriem ir dzimumattiecības ar vīriešiem un biseksuālas personas.

Līdz ar to arī pašstigmatizācija to cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, vidū, proti, sevis izolēšana no sociāliem pasākumiem, norobežošanās no ģimenes un draugiem, izvairīšanās no attiecību veidošanas, izvairīšanās no medicīniskiem vai sociāliem pakalpojumiem vai darba, mūsu valstī ir visai izplatīts fenomens.

Tādējādi stigmas mazināšana pret cilvēkiem, kurus skar HIV infekcija, Latvijā izvirzāma par prioritāru sabiedrības veselības jautājumu. Proti, nepieciešams sistemātisks un mērķtiecīgs darbs gan pašā HIV pozitīvo personu kopienā un viņu tuvinieku, darba devēju un kolēģu vidū, gan veselības aprūpes speciālistu un izglītības iestāžu darbiniekiem lokā, un visbeidzot sabiedrību kopumā.

Anda Ķīvīte-Urtāne